

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

**Dopady případného vstupu Turecka do EU na její
zemědělskou politiku**

Bc. Jakub Klimus

© 2022 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Jakub Klimus

Veřejná správa a regionální rozvoj – k.s. Litoměřice

Název práce

Dopady případného vstupu Turecka do EU na její zemědělskou politiku

Název anglicky

The Impact of Turkey's possible accession on the EU's agricultural policy

Cíle práce

Hlavním cílem práce je analyzovat, jaké dopady by měl vstup Turecka do EU, a to zejména na její zemědělskou politiku a dále analyzovat, zda je Turecko vhodný kandidát na plnohodnotné členství v EU. Tyto případné dopady na zemědělskou politiku EU budou hodnoceny jak z hospodářského, tak i z politického hlediska. Dílčím cílem práce je analyzovat klady a zápory vyplývající ze vstupu Turecka do EU a na základě komparace zhodnotit naplňování přístupových kritérií do EU ze strany Turecka.

Metodika

Diplomová práce se skládá ze dvou hlavních částí. První, teoretická část, popisuje podmínky vstupu pro kandidátské státy do EU a vývoj vzájemných přístupových jednání mezi Tureckem a EU. Dále se teoretická část věnuje hospodářské charakteristice Turecka, principům zemědělské politiky EU, základům určení a přerozdělování zemědělských dotací mezi členské státy a rozhodovacím principům v rámci zemědělské politiky EU. Teoretická část bude vycházet ze studia odborné literatury zabývající se danou problematikou.

Druhá praktická část analyzuje konkrétní dopady případného vstupu Turecka do EU na její zemědělskou politiku. Jsou popsány jak politické dopady na zemědělskou politiku EU, zejména s možným ohledem na změnu rozložení sil při rozhodovacích procesech ze strany Turecka, tak i ekonomické dopady na rozpočet zemědělské politiky EU a změny v samotném určení a přerozdělování dotací mezi členské státy.

Závěrečná část shrnuje klady a zápory případného vstupu Turecka do EU a zhodnocuje, zda je Turecko vhodným kandidátem na plnohodnotné členství v EU.

Doporučený rozsah práce

60 – 90 stran

Klíčová slova

Turecko, EU, Evropská unie, hospodářská politika, zemědělská politika, integrace, přístupový proces, dotace

Doporučené zdroje informací

BALDWIN, Richard E. a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4568-8.

BLOCKMANS, Steven a Sinem YILMAZ. *Why the EU should terminate accession negotiations with Turkey*. Belgium: CEPS, 2017.

CIHELKOVÁ, E. *Mezinárodní ekonomie II*. V Praze: C.H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-054-6.

CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C.H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-804-5.

FAJMON, Hynek, LOUŽEK, Marek, ed. *Maastrichtská smlouva: patnáct let poté: sborník textů*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007. *Ekonomika, právo, politika*. ISBN 978-80-86547-81-7.

FIALA, Petr, Ondřej KRUTÍLEK a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018. ISBN 978-80-7325-450-6.

KOVÁŘ, Martin a Václav HORČIČKA. *Dějiny evropské integrace II*. V Praze: Triton, 2006. ISBN 80-7254-731-3.

SIEGL, Erik. *Islám versus modernizace?: náboženství, sekularismus a rozvoj v Turecku: pohled Turguta Özala*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-14-0.

SMOLÍK, J. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5131-3.

ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2020. ISBN 978-80-88330-04-2.

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

Bc. Ing. Jiří Čermák, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 1. 4. 2022

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 1. 4. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 01. 04. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Dopady případného vstupu Turecka do EU na její zemědělskou politiku" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2022

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Bc. Ing. Jiřímu Čermákovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, za jeho vstřícný přístup a cenné rady. Dále chci poděkovat své manželce, která mě podporovala během celého studia

Dopady případného vstupu Turecka do EU na její zemědělskou politiku

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá dopady vstupu Turecka do EU, a to zejména na její zemědělskou politiku a dále analyzuje, zda je Turecko vhodný kandidát na plnohodnotné členství v EU. Tyto případné dopady na zemědělskou politiku EU práce hodnotí jak z hospodářského, tak i z politického hlediska. Dále jsou v diplomové práci analyzovány klady a záporny vyplývající ze vstupu Turecka do EU a na základě komparace je zhodnoceno naplňování přístupových kritérií do EU ze strany Turecka.

V teoretická částí práce jsou popsány podmínky vstupu pro kandidátské státy do EU a vývoj vzájemných přístupových jednání mezi Tureckem a EU. Dále se teoretická část věnuje hospodářské charakteristice Turecka, principům zemědělské politiky EU, základům prisuzování a přerozdělování zemědělských dotací mezi členské státy a rozhodovacím principům v rámci zemědělské politiky EU. Teoretická část vychází ze studia odborné literatury zabývající se danou problematikou.

Praktická část diplomové práce analyzuje konkrétní dopady případného vstupu Turecka do EU na její zemědělskou politiku. Jsou popsány jak politické dopady na zemědělskou politiku EU, zejména s možným ohledem na změnu rozložení sil při rozhodovacích procesech ze strany Turecka, tak i ekonomické dopady na rozpočet zemědělské politiky EU a změny v prisuzování a přerozdělování dotací mezi členské státy.

Závěrečná část shrnuje klady a záporny případného vstupu Turecka do EU a zhodnocuje, zda je Turecko vhodným kandidátem na plnohodnotné členství v EU.

Klíčová slova: Evropská unie, hospodářská politika, integrace, přístupový proces, Turecko, EU, zemědělská politika, dotace

The Impact of Turkey's possible accession on the EU's agricultural policy

Abstract

This diploma thesis deals with the effects of Turkey's accession to the EU, especially on its agricultural policy, and further analyzes whether Turkey is a suitable candidate for full EU membership. The potential impact on the EU's agricultural policy is assessed in this thesis from both an economic and a political point of view. Furthermore, this diploma thesis analyzes the pros and cons resulting from Turkey's accession to the EU and the fulfillment of Turkey's accession criteria to the EU is also evaluated.

The theoretical part of the thesis describes the conditions of accession for candidate countries to the EU and the development of mutual accession negotiations between Turkey and the EU. Furthermore, the theoretical part deals with the economic characteristics of Turkey, the principles of the EU's agricultural policy, the basics of allocation and redistribution of agricultural subsidies between Member States and decision-making principles in the EU's agricultural policy. The theoretical part is based on professional literature related to this issue.

The practical part of the thesis analyzes the specific effects of Turkey's possible accession to the EU on its agricultural policy. Both the political implications for the EU's agricultural policy, in particular with regard to the change in the distribution of power in Turkey's decision-making processes, and the economic implications for the EU's agricultural policy budget and changes in the allocation and redistribution of subsidies between Member States are described.

The final part summarizes the pros and cons of Turkey's eventual accession to the EU and assesses whether Turkey is a suitable candidate for full EU membership.

Keywords: European union, economic policy, integration, accession, Turkey, EU,

Obsah

1	ÚVOD	11
2	CÍLE PRÁCE A METODIKA	13
2.1	CÍLE PRÁCE	13
2.2	METODIKA	13
3	TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE	16
3.1	STRUČNÁ HISTORIE EU	16
3.1.1	Hodnoty a základní kameny EU	16
3.1.2	Evropské smlouvy	17
3.2	FORMA USKUPENÍ.....	19
3.3	SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA EU.....	21
3.3.1	Rozdělování dotací v oblasti SZP	21
3.3.2	Budoucnost společné zemědělské politiky EU	21
3.4	PODMÍNKY VSTUPU DO EU.....	23
3.4.1	Příprava na členství	23
3.4.2	Kodaňská a konvergenční kritéria.....	25
3.5	VÝVOJ VZÁJEMNÝCH VZTAHŮ MEZI EU A TURECKEM	26
3.5.1	Ankarská dohoda.....	26
3.5.2	Vstup Turecka do celní unie a statut kandidátské země.....	27
3.5.3	Turecko-kyperský konflikt.....	27
3.5.4	Turecké prezidentské volby v roce 2014	28
3.5.5	Pokus o vojenský převrat v roce 2016	30
3.5.6	Shrnutí dosavadního vývoje vzájemných vztahů.....	31
3.6	HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE A TURECKA	33
3.6.1	Turecko	33
3.6.1.1	Stručná charakteristika Turecka.....	33
3.6.1.2	Ekonomická charakteristika Turecka.....	34
3.6.1.3	Zemědělská politika.....	38
3.6.2	Obchodní výměna mezi EU a Tureckem	41
3.6.3	EU	43
3.6.3.1	Základní principy společné zemědělské politiky EU	43
3.6.3.2	Rozdělovací mechanismy	44
4	VLASTNÍ PRÁCE	51
4.1	PLNĚNÍ PŘÍSTUPOVÝCH KRITÉRIÍ ZE STRANY TURECKA.....	51
4.1.1	Otevřené kapitoly	51

4.1.2	Hodnotící zprávy Evropské komise o plnění kritérií.....	55
4.1.3	Problémy v současném plnění kritérií	57
4.2	OBECNÉ DŮSLEDKY VSTUPU TURECKA DO EU	59
4.3	KLADY A ZÁPORY VYPLÝVAJÍCÍ ZE VSTUPU TURECKA DO EU V RÁMCI SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY EU	61
4.4	ZHODNOCENÍ TURECKA JAKO KANDIDÁTA NA VSTUP DO EU	62
4.5	NÁKLADY SZP NA OBYVATELE A NA ZEMĚDĚLSKOU PŮDU	70
4.5.1	Náklady SZP na obyvatele	70
4.5.2	Náklady SZP na zemědělskou půdu	72
5	ZÁVĚR	75
6	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	78
6.1	LITERATURA.....	78
6.2	INTERNETOVÉ ZDROJE	80
7	SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK	86
7.1	SEZNAM OBRÁZKŮ	86
7.2	SEZNAM TABULEK	87

1 Úvod

Diplomová práce se věnuje dopadům případného vstupu Turecka do Evropské unie, se zaměřením na zemědělskou politiku. Dané téma je velice aktuální, neboť i přes současné ochlazení vzájemných vztahů může do budoucna ke vstupu Turecka dojít. Turecko je kandidátskou zemí již mnoho let a pro EU by mohlo být velkým ekonomickým přínosem i bezpečnostním garantem. Existuje ale také řada obav, kvůli kterým byl proces přistoupení prozatím de facto zmražen.

Turecko, které leží svou větší částí v Malé Asii a menší částí na evropském kontinentu, je územně velmi rozlehlou zemí a sousedem osmi dalších států. Turecko je tedy významným strategickým partnerem, přičemž strategická je už jeho samotná poloha. Turecko má velký potenciál i díky své mladé populaci čítající desítky milionů obyvatel. Ekonomika v zemi je sice aktuálně hodnocena jako jedna z nejhorších v Evropě, ale má velký potenciál. Navzdory nedávné hospodářské krizi je Turecko již mnoho desetiletí charakterizováno jako jedna z nejrychleji rostoucích ekonomik. Zejména oblast zemědělství je z pohledu EU velmi zajímavá. Tradiční zemědělství Turecka tvoří asi čtvrtinu všech pracovních míst v zemi. Turecko je předním světovým vývozcem mnoha druhů ovoce, zeleniny, obilovin i dalších druhů zemědělských produktů.

Členství Turecka by pro EU byla velká výzva a také potvrzení na mezinárodní scéně, že o unii je stále zájem a je to důležitý mezinárodní aktér. EU řešila v posledních letech řadu složitých problémů, jako například vystoupení Velké Británie spojené s výrazným úbytkem příjmů do unijního rozpočtu, koronavirovou pandemií související s velkým hospodářským propadem, migrační krizi, a další významné problémy bude řešit. Aktuálně to bude například tlak na green deal, narušení (nejen) evropského obchodu v důsledku války na Ukrajině, výdaje na pomoc ukrajinským uprchlíkům, nebo následná poválečná obnova Ukrajiny a další. Ve složitých situacích, které bude muset EU aktuálně řešit, je vstup nového státu další složitou záležitostí, na kterou pravděpodobně nebude mít unie v krátkodobém horizontu ani kapacity. Navíc vstup Turecka je závislý na plnění přístupových podmínek, které obsahují mimo jiné mnoho ekonomických a politických faktorů, a dle každoroční zprávy EU se Turecko v mnoha oblastech splnění kritérií ani nepřibližuje. Otázka vstupu Turecka do EU zahrnuje mnohé kontroverze. Turecko se například oddaluje od hodnot evropské demokracie, a současně by mohlo být garantem evropské bezpečnosti. Vstup Turecka by pro EU mohl mít velmi pozitivní účinky, jako například podpora potravinové soběstačnosti, ale

také záporné aspekty, jako je právě výrazné navýšení rozpočtu EU na společnou zemědělskou politiku (SZP).

2 Cíle práce a metodika

2.1 Cíle práce

Hlavním cílem práce je analyzovat, jaké dopady by měl vstup Turecka do EU, a to zejména na její zemědělskou politiku a dále analyzovat, zda je Turecko vhodný kandidát na plnohodnotné členství v EU. Tyto případné dopady na zemědělskou politiku EU budou hodnoceny jak z hospodářského, tak i z politického hlediska. Dílčím cílem práce je analyzovat klady a zápory vyplývající ze vstupu Turecka do EU a na základě komparace zhodnotit naplňování přístupových kritérií do EU ze strany Turecka. Pro splnění cíle byly stanoveny dvě hlavní výzkumné otázky. VO1: Je Turecko vhodným kandidátem na plnohodnotné členství v EU, a jaké dopady by mělo jeho členství na společnou zemědělskou politiku EU? VO2: Jaký je současný postoj Turecka ke vstupu do EU (má Turecko stále zájem a snahu naplňovat přístupová kritéria)?

2.2 Metodika

Diplomová práce se skládá ze dvou hlavních částí. První, teoretická část, popisuje podmínky vstupu pro kandidátské státy do EU a vývoj vzájemných přístupových jednání mezi Tureckem a EU. Dále se teoretická část věnuje hospodářské charakteristice Turecka, principům zemědělské politiky EU, základům prisuzování a přerozdělování zemědělských dotací mezi členské státy a rozhodovacím principům v rámci zemědělské politiky EU.

Druhá praktická část analyzuje konkrétní dopady případného vstupu Turecka do EU na její zemědělskou politiku. Jsou popsány jak politické dopady na zemědělskou politiku EU, zejména s možným ohledem na změnu rozložení sil při rozhodovacích procesech ze strany Turecka, tak i ekonomické dopady na rozpočet zemědělské politiky EU a změny v prisuzování a přerozdělování dotací mezi členské státy. Závěrečná část shrnuje nejdůležitější klady a zápory případného vstupu Turecka do EU a zhodnocuje, zda je Turecko vhodným kandidátem na plnohodnotné členství v EU.

Součástí praktické části bude nejen analýza a komparace, ale také vlastní výpočty autora této práce. Porovnány budou průměrné výdaje SZP na osobu a průměrně výdaje SZP na zemědělskou půdu. Výsledky výpočtů budou přehledně zobrazeny v tabulce. Přepočet výdajů SZP na obyvatele a na půdu byly vybrány proto, že se jedná o základní ukazatele,

kteře by do jisté míry musely být v případě přistoupení Turecka dále využity. V úvahu přichází dvě možnosti, ať už jsou v praxi jakkoliv reálné, a to je poměrné navýšení rozpočtu SZP (buď podle obyvatel či podle podílu zemědělské půdy) nebo přepočítání rozpočtu současného (opět buď podle obyvatel, nebo rozlohy zemědělské půdy). Turecko bude následně porovnáno s Francií jako největším příjemcem ze SZP a jako státem s největší zemědělskou plochou v EU, a dále bude porovnáno se Spolkovou republikou Německo jako nejlidnatějším státem Evropy, který má téměř shodný počet obyvatel jako Turecko.

Výpočty budou provedeny pomocí jednoduchých vzorců a budou vycházet ze základních statistických dat, jako je počet obyvatel EU, počet obyvatel jednotlivých členských států nebo rozpočet na SZP na vybrané období. Porovnány budou výdaje přepočtené jak na obyvatele, tak na hektar zemědělské půdy, a to jak v rámci celé EU, tak v rámci vybraných zemí, kterými jsou Francie a Spolková republika Německo. Následně bude porovnáno, o jakou částku (a také o jaké procento) by se případně musel rozpočet navýšit v případě přistoupení Turecka tak, aby spočítaná částka z rozpočtu SZP na obyvatele (a na hektar půdy) zůstala stejná. Vzhledem k tomu, že takový postup je méně pravděpodobný, protože jak praktická část ukáže, navýšení by bylo mnohomiliardové (v eurech), druhá varianta výpočtu se bude věnovat rozdělení aktuálního a nenavýšeného rozpočtu mezi všechny obyvatele EU včetně Turecka, následně mezi plný počet hektarů zemědělské půdy, včetně té turecké. Náklady na obyvatele i půdu budou vypočteny pomocí těchto vzorců, a to jak v celých číslech, tak v procentech. Veškeré výpočty byly provedeny v programu Microsoft Excel 2016 a výsledky byly následně zpracovány formou přehledné tabulky. V praktické části týkající se vlastních výpočtů autora je pracováno se statistickými údaji, jejichž výsledky jsou následně komparovány a vyhodnoceny.

Vzorce výpočtů

Náklady SZP na 1 obyvatele EU.

$$\frac{\text{celkové náklady na SZP}}{\text{počet obyvatel EU}} = \text{náklady SZP na 1 obyvatele EU}$$

Celkové náklady SZP na Turecko (TUR) dle počtu jeho obyvatel.

náklady SZP na 1 obyvatele EU X počet obyvatel TUR = celkové náklady na TUR dle počtu jeho obyvatel

Procentuální změna rozpočtu SZP při započítání celkových nákladů SZP na Turecko dle jeho obyvatel.

$$\frac{(\text{celkové náklady SZP} - \text{celkové náklady na TUR dle počtu jeho obyvatel}) - \text{celkové náklady SZP}}{\text{celkové náklady SZP}}$$

= procentuální změna rozpočtu SZP

Náklady SZP na 1 ha zemědělské půdy v EU.

$$\frac{\text{celkové náklady SZP}}{\text{celková zemědělská plocha EU}} = \text{náklady SZP na 1 ha zemědělské půdy v EU}$$

Celkové náklady SZP na Turecko dle jeho celkové zemědělské plochy (ha).

náklady na 1 ha zemědělské půdy v EU X celková zemědělská plocha Turecka = celkové náklady SZP na Turecko dle jeho celkové zemědělské plochy (ha)

Procentuální změna rozpočtu SZP při započítání celkových nákladů SZP na Turecko dle jeho celkové zemědělské plochy (ha).

$$\frac{(\text{celkové náklady SZP} - \text{celkové náklady na TUR dle jeho zemědělské plochy}) - \text{celkové náklady SZP}}{\text{celkové náklady SZP}}$$

= procentuální změna rozpočtu SZP

3 Teoretická část práce

3.1 Stručná historie EU

3.1.1 Hodnoty a základní kameny EU

Myšlenky na ekonomickou a politickou integraci se v Evropě začaly častěji objevovat po druhé světové válce. První myšlenky se sice objevovaly již v průběhu obou světových válek, nicméně po druhé světové válce panovalo přesvědčení, že pro zabránění dalším konfliktům a nastolení míru je důležité usmíření a spolupráce, než trestání poražených stejně jako po první světové válce (Žák, 2020, s. 86).

Přestože je za počátek procesu evropské integrace považováno právě poválečné období, ve skutečnosti má myšlenka spolupracující Evropy mnohem hlubší kořeny. V souvislosti s myšlenkami na spojené a spolupracující národy v Evropě se setkáváme již v antice, zejména v řeckém odkazu. Integrační tendence středověké svaté říše byly založeny na univerzalistickém ideálu křesťanství (Smolík, 2014, s. 186).

Ve středověku a raném novověku se pak objevovaly projekty, jejichž hlavní ideou bylo udržení míru v Evropě a hospodářské prosperity, jako takzvaný Duboisův projekt „Křesťanské republiky“ za vlády francouzského krále Filipa IV., kdy měly být zakázány války mezi křesťany a jejich síly měly být uvolněny pro boj s muslimy o ovládnutí Svaté země (Kovář, Horčíčka, 2005, s. 11, 16-17). Budování evropské federace jako nevyhnutelné pak označoval také Maxmillien de Béthune, vévoda ze Sully, který působil mimo jiné jako diplomat na mírových jednáních v období třicetileté války. Jeho úvahy o uskupení Evropy zahrnovaly spojení evropských států, monarchií, republik i království, jejichž zástupci by volili společné rady, a ty by následně řešily různé spory (Fiala a kol., 2018, s. 32).

Za další snahy o spojení Evropy v minulých stoletích lze jmenovat aktivity zakladatele moderního mezinárodního práva Huga Grotiuse v 17. století. Ten navrhl ustanovit shromáždění, na kterém by spory křesťanských mocností soudili objektivní soudci. Z 18. století pak lze jmenovat Charlese Oreného Castela de Saint-Pierra, který usiloval o nastolení trvalého míru v Evropě, a to prostřednictvím podřízení se všech vládců období evropského senátu. Senát měl přijímat rozhodnutí dvoutřetinovou většinou a disponovat společnou armádou. Dalšími osobnostmi, které uvažovali o integraci evropských států, byl Jean Jacques Rousseau a jeho evropská federace emancipovaných národů, právník Jean

Jacques Gondon a evropský systém spravovaný spravedlivým vládcem, a mnozí další myslitelé (Kovář, Horčíčka, 2005, s. 18-19).

Snahy o spojení evropských států se tedy objevovaly již mnoha staletí. Skutečně základy EU byly nicméně položeny po druhé světové válce, kdy se původně několik západoevropských zemí snažilo o dosažení užších ekonomických, sociálních a politických vazeb tak, aby mohl být podpořen hospodářský růst i vojenská bezpečnost, stejně jako trvalé smíření Francie a Spolkové republiky Německa. Za tímto účelem podepsalo šest vůdců v roce 1951 Pařížskou smlouvu, a tím došlo roku 1952 k založení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO). (Britannica, 2022).

Každá země měla vlastní představu o tom, jak státy sjednotit. Francie měla obavu z budování německé vojenské síly, a chtěla mít nad ním kontrolu. Spolková republika Německo zničená válkou naopak chtěla posílit své postavení a být rovnocenným partnerem. Evropská soudržnost se tedy projevovala zejména jako ochrana před sovětskou expanzí, udržení dohledu nad Spolkovou republikou Německo, vzdorování politické i ekonomické a vojenské převaze USA nad západoevropskými státy, a jako udržení bezpečnosti v nestabilním světě (Smolík, 2014, s. 186-187). Vývoj EU po vzniku ESUO zahrnoval také podpis Římských smluv a založení Evropského parlamentu, v takzvaných „zlatých“ 60. letech období hospodářského růstu a v 70. letech první přijetí nových členů. Dosud největším rozšířením byl počátek nového tisíciletí, kdy do EU vstoupilo 12 členů (Evropská unie, 2022 (a)). Konkrétní důležité smlouvy týkající se integrace a jejich hlavní body představí následující podkapitola.

3.1.2 Evropské smlouvy

Zakládajícími smlouvami jsou od nejstarších až po ty novější Smlouva o založení ESUO, Římské smlouvy (Smlouvy o EHS a EURATOMU), Smlouva o jednotných orgánech – Bruselská smlouva, Jednotný evropský akt, Maastrichtská smlouva (Smlouva o EU), Amsterodamská, Nicejská a Lisabonská smlouva (Evropská unie, 2022 (b)).

Maastrichtská smlouva byla podepsána v roce 1992 a v platnost vstoupila roku 1993. Jejím cílem bylo připravit opatření nutná k zavedení evropské měnové unie a společné zahraniční politiky. Na základě smlouvy byl zaveden proces spolurozhodování, který posílil roli Evropského parlamentu, a zavedeny také byly nové formy spolupráce mezi členy EU

(Evropská unie, 2022 (b)). Maastrichtská smlouva vytvořila jak EU, tak i její dva pilíře, které se staly základem třípilířové struktury. Smlouva vytvořila některé orgány, jako Evropskou centrální banku nebo Účetní dvůr, a také společnou zahraniční a bezpečnostní politiku nebo měnovou unii (Grinc, 2010, s. 119). Maastrichtská smlouva je často popisována jako klíčový předěl v procesu evropské integrace. Skutečností je, že nejviditelnější změnou bylo zavedení pilířové struktury a právní zakotvení názvu „Evropská unie“ do primárního práva. Jednalo se ovšem pouze o úpravu již existujícího mechanismu. Maastrichtská smlouva byla spíše vyjádřením kontinuity a právního zakotvení již existujících procesů, neznamenala žádnou zásadní změnu ve fungování unie, nicméně představovala velkou změnu ve vnímání charakteru integrace, a ve třech členských státech se o ní dokonce konalo referendum (Fajmon, Loužek, 2007, s. 25).

Amsterodamská smlouva byla podepsána roku 1997 a v platnost vstoupila v roce 1999. Jejím cílem byla reforma evropských institucí a příprava na přistoupení nových členů. Smlouva například zavedla transparentnější rozhodovací proces (Evropská unie, 2022 (b)). Amsterodamská smlouva posílila Evropský parlament a změnila poměry rozhodování v tehdejších pilířích (Grinc, 2010, s. 119). Cílem Amsterodamské smlouvy byla „sanace“ té Maastrichtské. Důležité dodatky se týkaly rostoucího významu EU v sociální politice, nicméně k očekávaným klíčovým změnám, jako složení Evropského parlamentu nebo přizpůsobení hlasovacích pravidel v Radě ministrů, nedošlo (Baldwin, Wyplosz, 2013, s. 54).

Nicejská smlouva byla podepsána roku 2001 a v platnost vstoupila roku 2003. Připravována byla pro lepší efektivitu evropských institucí, a pozměnila hlasovací systém Rady a složení Evropské komise (Evropská unie, 2022 (b)). Nicejská smlouva měla navázat na Amsterodamskou a měla přizpůsobit instituce EU blížícímu se rozšíření. Klíčové otázky ale nebyly dořešeny ani touto smlouvou. Irští občané dokonce nejprve smlouvu v referendu zamítli, v druhém hlasování už ji ale přijali. Bylo ovšem zřejmé, že smlouva není úplná a klíčové otázky budou dále řešeny (Baldwin, Wyplosz, 2013, s. 54).

Lisabonská smlouva byla podepsána roku 2007 a v platnost vstoupila roku 2009. Jejím cílem bylo zvyšování efektivity EU a vytvoření podmínek pro společná řešení globálních problémů. Smlouva přinesla větší pravomoci Evropskému parlamentu nebo zavedla funkci stálého předsedy Evropské rady či takzvanou občanskou iniciativu. Jedná se o možnost občanů na základě alespoň milionu podpisů vyzvat Evropskou komisi k návrhu

nových právních předpisů v dané oblasti (Evropská unie, 2022 (b)). K hlavním bodům Lisabonské smlouvy patřila demokratičtější Evropa a lepší vymezení rozdělení pravomocí mezi EU a členskými zeměmi, i zjednodušení rozhodovacích postupů a pravidel hlasování. Smlouva poskytla nové mechanismy pro zajištění solidarity a občanských práv (Národní portál pro evropský výzkum, 2016).

3.2 Forma uskupení

EU je uskupením evropských států, které bylo založeno za účelem bezpečnosti států, podpory míru a blahobytu obyvatel i rozvoje a upevňování hospodářské spolupráce a integrace mezi státy. Povaha EU je zcela unikátní jak z právního, tak historického hlediska. Podle tradiční klasifikace, kterou využívají autoři, jsou tři typy nadnárodních organizací. Prvním typem je organizace mezinárodní, ve které si členské země zachovávají plnou suverenitu, jako je například Organizace spojených národů (OSN) nebo Mezinárodní organizace práce (ILO). Druhým typem je konfederace jako sdružení států, které chtějí blíže spolupracovat, ovšem konfederace jako celek nemá vlastní suverenitu, tedy ani výkonné či zákonodárné orgány. Třetím typem je federace, která má vlastní legislativu i výkonnou moc nebo zahraniční politiku. V tomto typu mezinárodní organizace jsou pravomoci rozděleny mezi členské státy a samotnou federaci. Právě po vzniku EU začala být k typologii řazena i čtvrtá forma, nadnárodní unie, jejímž jediným příkladem je EU (Peltrám, 2009, s. 41).

Obrázek č. 1 názorně ukazuje všech 27 členských zemí, přičemž fialovou barvou jsou znázorněny zakládající členové, zeleně členové od roku 1995 a oranžově od roku 2004. Červeně označené státy přistoupily roku 2007, žlutě označené v roce 2013. Šedou barvu mají bývalí členové EU, tedy aktuálně pouze Velká Británie. Růžovou barvou jsou vyznačeny státy, které jsou kandidátskými zeměmi. Mezi nimi je právě i Turecko (Britannica, 2022).

Obrázek 1 – Mapa členských států EU

Zdroj: (Britannica, 2022).

EU tedy představuje ekonomickou, institucionální i politickou integraci, kdy v některých oblastech si státy ponechaly plnou suverenitu, v dalších oblastech ji pak částečně přenesly na orgány EU (Žák, 2020, s. 84).

EU je tedy uskupením evropských států založeným na společné historii a demokratických hodnotách. K hlavním cílům EU patří prosazování míru, svobody a bezpečnosti, vymýcení chudoby, rozvoj vnitřního trhu, vyvážený hospodářský růst a vysoká konkurenceschopnost a zaměstnanost, ochrana životního prostředí, boj proti sociálnímu vyloučení, posilování sociální spravedlnosti, evropské solidarity a vytvoření hospodářské a měnové unie (Evropská unie, 2022 (c)).

3.3 Společná zemědělská politika EU

3.3.1 Rozdělování dotací v oblasti SZP

Než bude pozornost věnována podmínkám vstupu do EU, bude stručně představen způsob přerozdělování dotací v EU v oblasti společné zemědělské politiky, což je velmi důležité pro praktickou část této práce.

Dlouhá desetiletí se evropské dotace rozdělovaly podle dvou základních mechanismů. V první oblasti, takzvané staré EU (tj. prvních 15 členských států), platil systém platby na farmu. Druhou oblast tvořila takzvaná nová EU, kde u zbylých států platil systém platby na plochu (Slow Food, 2020).

Uvedený mechanismus měl ale mnohé kritiky, kteří uváděli, že SZP potřebuje rozsáhlou reformu, protože miliardy eur z dotací jsou z velké části rozdělovány jako necílené platby na plochu. SZP je hodnocena jako neefektivní se špatným vlivem na životní prostředí. Mechanismus nenabízí dostatečné pobídky pro šetrné a udržitelné využívání půdy, a naopak podporuje její stále intenzivnější využívání (NABU, 2021).

V prosinci 2021 byla přijata dohoda o reformě SZP. Nová legislativa by tak měla začít platit od roku 2023 a realizovat spravedlivější a ekologičtější SZP s cílenější podporou i menším farmám. Platby budou vázány na přísnější požadavky, jako například že na každé farmě budou minimálně 3 % orné půdy určeny podpoře biodiverzity, chráněny musí být mokřady a rašeliniště. Minimálně 25 % rozpočtu bude určeno pro ekologické zemědělce a postupy, nejméně 35 % bude určeno na opatření pro podporu klimatu, biologické rozmanitosti, životního prostředí a dobrých životních podmínek zvířat. Velmi zajímavá je také informace, že v nové SZP se budou úrovně podpory příjmů zemědělců více sblížovat a země EU budou muset rozdělit alespoň 3 % svého rozpočtu na přímé platby zemědělcům ve formě podpory příjmů, investic či podpory na zahájení činnosti. Na období 2021-2027 byl stanoven rozpočet SZP na 387 miliard eur (European Commission, 2021).

3.3.2 Budoucnost společné zemědělské politiky EU

První diskuse o podobě SZP po roce 2020 byly zahájeny roku 2016 s tím, že pozornost by měla být soustředěna hlavně na ekologické postupy a ochranu půdy a vody. Dle aktuálních dat odborníci předpokládají, že do roku 2050 bude nutné zdvojnásobit

světovou produkci potravin. Nová podoba SZP má podporovat příjmy zajišťující životaschopnost, posilovat konkurenci, nastolovat rovnováhu v potravinovém řetězci, bojovat proti změně klimatu, prosazovat udržitelné využívání přírodních zdrojů, chránit biologickou rozmanitost, podporovat generační obměnu, podporovat zaměstnanost a zajistit kvalitu potravin. Pro finanční rámec na období 2021-2027 předpokládá podporu ve výši 387 miliard eur (Euroskop, 2018 (b)).

Samotná EU hovoří o krátkodobé budoucnosti, kdy SZP v letech 2023-2027 bude i nadále klíčová pro zajištění budoucnosti zemědělství a lesnictví a dosažení ekologičtějších možností v dané oblasti. Nová legislativa, která bude platná od roku 2023, je charakterizována jako spravedlivější, ekologičtější i výkonnější. Má usilovat o zajištění udržitelné budoucnosti pro evropské zemědělce, umožní EU větší flexibilitu, cíleněji bude podporovat menší farmy. Plánována je takzvaná strategie „z farmy na vidličku“, která vyžaduje, aby potraviny uváděné na trh byly nejen bezpečné, ale i udržitelné a přispívaly ke zdraví obyvatel. Důležité je, aby v praxi změny a reforma skutečně pomohly k řešení naléhavých výzev, jako je zajištění zdravé a přiměřené výživy pro všechny, a zajistit přitom farmářům slušné živobytí a zastavit vylidňování venkova. Velká část kritiků vyjadřovala obavy o snižování konkurenceschopnosti zemědělců v EU na mezinárodním trhu s potravinami (CAP Reform, 2022).

Autoři se shodují na tom, že v krátkodobém a jistě také ve střednědobém horizontu bude udržitelnost hlavním pojmem v SZP. Potravinovou bezpečnost je nutno spojit s ochranou životního prostředí. V současnosti již je zřejmé, že ochrana životního prostředí se nevyklučuje s výnosným zemědělským sektorem, jen je nutno efektivní řízení všech oblastí SZP. Režimy přímé podpory i nadále budou hrát klíčovou roli při kolísání zemědělských cen. Do budoucna se také předpokládá větší flexibilita v SZP, která zohlední národní specifika členských států (The European Files, 2020).

Závěrem lze dodat, že zajištění ekologičtějších postupů není jednoduché a pro zemědělce není pouze otázkou například několika měsíců. Závazek ekologičnosti je závazkem na dlouhou dobu, na mnoho let. Podpora ze strany EU tedy musí být lákavá, a velmi dobrým znakem je, že díky reformě bude adresnější. Odborníci se také shodují na tom, že i v následujících letech bude SZP jednou z nejdůležitějších politik, na kterou bude směřovat největší objem financí. Pe'er a kol. (2019, s. 305-306) doplňují, že učinit zemědělství udržitelné je výzvou celosvětovou. Nestačí pouze reforma EU, je také nutno

zapojit další aktéry. Navíc reforma EU je sice popisována jako velký krok, jehož účinnost ukáže praxe, ale přesto jsou stále ještě některé nedostatky patrné, jako například nedostatečná biologická rozmanitost a další.

3.4 Podmínky vstupu do EU

3.4.1 Příprava na členství

Příprava na členství v EU je složitým procesem, který obvykle trvá mnoho let. Kandidátská země musí nejprve splnit podmínky členství, tedy takzvaná kodaňská kritéria, která hovoří například o právním státu, tržní ekonomice, nebo stabilních demokratických hodnotách. Žádost o členství je zasílána Evropské radě, která na základě žádosti pověří Evropskou komisi k analýze připravenosti země v souvislosti s kodaňskými kritérii. V případě, že komise shledá podmínky splněné, Rada přistoupí k vyjednávání a projednání jednotlivých oblastí (Evropská unie, 2022 (d)).

Přístupová jednání jsou realizována na základě právních předpisů EU nazývaných Acquis. Jedná se o více než sto tisíc stran právních dokumentů, které jsou zahrnuty v celkem 35 kapitolách. Acquis obsahuje pravidla a skutečnosti, které musí každá kandidátská země splnit, aby mohla požádat o členství. V rámci přístupových rozhovorů řeší zástupci EU a dané země, jakým způsobem je vhodné předpisy v zemi realizovat a zavádět. Evropská komise tedy prověřuje splnění kritérií dané země ve všech 35 kapitolách, a o svých zjištěních vydává zprávy (Avrupa, 2016).

Na příkladu Turecka je na obrázku č. 2 zobrazeno, kolik kapitol je otevřeno k vyjednávání, přičemž z uvedených šestnácti je pouze jedna kapitola úspěšně uzavřená, a to „Věda a výzkum“. Otevřené a nedořešené jsou některé oblasti již od roku 2007, a to například „Podniky a průmyslová politika“, „Finanční kontrola“, „Statistiky“ nebo „Transevropské sítě“ (Avrupa, 2016).

Obrázek 2 – Kapitoly otevřené k jednání mezi EU a Tureckem

Zdroj: (Avrupa, 2016).

Uzavření jednání o jednotlivých kapitolách nezřídka kdy trvá i několik let. Každá kandidátská země totiž v průběhu tohoto procesu musí do své národní legislativy zavést velké množství předpisů EU. V daném období, i když stát není členem EU, mu je poskytována administrativní, technická i finanční pomoc. V současnosti jsou kandidátskými zeměmi Albánie, Černá Hora, Severní Makedonie, Srbsko a právě Turecko. Potenciální kandidátské země, tedy ty, které dosud nespĺňují požadavky na členství, ale měly by o něj zájem, jsou Bosna a Hercegovina a Kosovo (Evropská unie, 2022 (d)).

Evropská komise každoročně pro každou kandidátskou zemi připravuje zprávu, ve které hodnotí pokrok dosažený danou zemí v jednotlivých oblastech přípravy na členství. Příprava pravidelných zpráv vychází jak z informací předložených tureckou vládou, tak zpráv a rozhodnutí Evropského parlamentu a hodnocení Evropské rady. K podkladům dále patří informace poskytované Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), mezinárodních finančních organizací, a dalších mezinárodních i nevládních organizací. První z těchto každoročních zpráv byla vydána roku 1998 (Avrupa, 2022).

3.4.2 Kodaňská a konvergenční kritéria

Kodaňská kritéria zformulovala Evropská rada na zasedání v Kodani roku 1993. Jednalo se o komplexní strategii otevření EU přidruženým zemím střední a východní Evropy, které ovšem mohly být přijaty jen za splnění daných podmínek. Hlavními podmínkami bylo politické kritérium (stabilita demokratických institucí, právní řád, dodržování lidských práv, ochrana menšin), ekonomické kritérium (fungující tržní hospodářství, konkurenceschopnost), a jako třetí schopnost přijmout závazky členství. Třetí oblast zahrnuje převzetí *acquis* (tedy právního základu EU), a následně respektování cílů měnové, politické a hospodářské unie (Kunešová, 2014, s. 240).

Právě pro kandidátské země jsou kodaňská kritéria zásadní, a konkrétně politická kritéria činí velký problém Turecku nebo Kypru. Přestože je Turecko demokratickým státem, EU potvrdila, že v zemi stále nejsou dostatečně dodržována lidská práva a ochrana menšin (Cihelková, 2003, s. 388).

Konvergenční kritéria jsou také označována jako Maastrichtská kritéria. Ta musí být splněna členskými státy, které přistupují k Hospodářské a měnové unii. Smlouva o EU z roku 1992 stanovila kritéria jako nepřekročení státního dluhu 60 % HDP, nižší deficit veřejných financí než 3 % DPH, a také míra inflace nesmí přesáhnout o více než 1,5 % průměr inflace tří zemí s nejstabilnějšími cenami. Konvergenční kritéria dále stanovují podmínku udržení kurzu měny v daném rozpětí směnných kurzů minimálně dva roky před vstupem do Hospodářské a měnové unie, a také dlouhodobé úrokové sazby nesmí přesáhnout o více než 2 % průměr tří zemí s nejnižšími úrokovými měrami (Kovář, 2013, s. 299). Konvergenční kritéria tedy zahrnují jak kritérium cenové stability, kritérium dlouhodobých úrokových sazeb, tak i kritérium veřejného deficitu, hrubého veřejného dluhu, a následně kritérium stability kurzu měny a účasti v evropském kurzovém mechanismu (Žák, 2020, s. 105). Nominální konvergenční kritéria ale mají i své kritiky, kteří uvádí, že podmínky byly stanovovány na začátku 90. let v situaci, kdy k sobě vyspělé klíčové evropské země měly blízko v ekonomické výkonnosti, cenových hladinách, míře ekonomické integrace i úrovni měnových kurzů. Nejvíce kritizována je skutečnost, že pro stanovení kritérií jsou hodnoceny všechny země EU, tedy i ty členské země, které nejsou součástí eurozóny. Pouhé splnění nominálních konvergenčních kritérií již není pro vstup do eurozóny dostačující. Vstup středoevropských a východoevropských zemí do eurozóny je proto komplikovaný, a to

s ohledem na velké rozdíly v ekonomické úrovni a výkonnosti. Snižování rozdílů je velmi obtížným a dlouhodobým procesem (Cihleková, 2008, s. 236).

O měnové politice Eurosystemu zveřejňuje EU výroční zprávu, a to pravidelně v dubnu vždy za následující rok. Nejnovější zpráva za rok 2020 hovoří o celkovém poklesu HDP o 6,6 %, a to v důsledku koronavirové krize. Hospodářské aktivity eurozóny se vyvíjely nerovnoměrně. Dalším ukazatelem byl pokles inflace, a to z původních 1,2 % v roce 2019 na 0,3 % v roce 2020. Report také uvedl, že likvidita centrální banky vzrostla o 2,2 bilionů eur, díky čemuž byly podpořeny podniky i domácnosti (European Central Bank, 2021).

3.5 Vývoj vzájemných vztahů mezi EU a Tureckem

V této kapitola budou přiblíženy některé milníky ve vývoji vzájemných vztahů obou aktérů.

3.5.1 Ankarská dohoda

Turecko je pro Evropskou unii významným partnerem. Turecko mělo zájem o těsnou spolupráci s EU již roku 1959, tehdy se ještě jednalo o spolupráci s Evropským hospodářským společenstvím (EEC). V roce 1963 podepsalo Turecko i EEC takzvanou ankarskou dohodu, která hovořila o fázích postupního sbližování obou subjektů (Euroskop, 2018 (a)). **Ankarská dohoda** vstoupila v platnost v roce 1964 a jejím cílem byla podpora trvalého a vyváženého rozvoje a posilování obchodních i dalších vztahů mezi subjekty, s postupným vytvořením celní unie. Dohoda hovořila o třech fázích sbližování: přípravná /zhruba 5 let), přechodná s vytvořením celní unie (12 let) a fáze závěrečná (European Parliament, 2001). V přípravné fázi mělo Turecko posilovat vnitřní fungování země a zlepšovat životní podmínky obyvatel, přičemž v závěru této první fáze byl v roce 1970 podepsán Dodatečný protokol, který upravoval následující „přechodnou“ etapu. Nejdůležitějším tématem dodatku byla harmonizace obchodních i ekonomických podmínek (Euroskop, 2018 (a)).

3.5.2 Vstup Turecka do celní unie a statut kandidátské země

Jednání o vstupu Turecka do celní unie bylo započato roku 1993. Ke **vstupu do celní unie** skutečně došlo v roce 1996. Ještě před samotným vstupem nicméně začala třetí závěrečná fáze (Euroskop, 2018 (a)). V rámci celní unie se stanovil volný pohyb mezi oběma subjekty pro konkrétní zboží, které je vyrobeno nebo puštěno do volného oběhu po dovozu ze třetích zemí, ať už v Turecku nebo EU. Prostřednictvím celní unie se také sblížily celní předpisy obou subjektů a Turecko přijalo společný celní sazebník. Celní unie je určena zásadně pouze průmyslovým výrobkům a zpracovaným zemědělským produktům, naopak se netýká zemědělských produktů definovaných v rámci Amsterodamské smlouvy. Na ty se naopak vztahují rozhodnutí o obchodním režimu pro zemědělské produkty z roku 1998. Současné fungování celní unie bude až předmětem jedné z následujících kapitol (Evropská komise, 2022).

Dalším milníkem v budování vzájemných vztahů byl rok 1999, kdy Turecko získalo **statut kandidátské země**, přičemž ale svou oficiální žádost o členství podalo již roku 1987. Udělení statutu kandidátské země proběhlo na summitu v Helsinkách a roku 2001 Turecko přijalo Národní program pro přijetí. Přístupová jednání s Tureckem byla zahájena roku 2005. Jak již bylo v práci uvedeno, pouze jedna kapitola, Věda a výzkum, byla uzavřena, a to navíc pouze provizorně. Mnoho kapitol zůstává otevřených proto, že Turecko neuznalo, a ani v blízké době nechce uznat, samostatnou Kyperskou republiku, která je od roku 2004 členem unie (Euroskop, 2018 (a)).

3.5.3 Turecko-kyperský konflikt

Co se týká **turecko-kyperského konfliktu**, ten existuje již mnoho desetiletí a prozatím se nepodařilo nalézt jeho řešení. Kypr je totiž od roku 1974 rozdělen na severní a jižní část, kdy severní zabralo Turecko pod záminkou ochrany svých obyvatel na Kypru. Vláda i obyvatelé jižního Kypru ale volají po znovusjednocení. Severokyperskou tureckou republiku mezinárodní společenství neuznává, a uznána je tak pouze Tureckem (Thim, 2007, s. 8). V roce 2004 byl představen Annanův plán pro znovusjednocení, který kyperským Turkům nabízel mnohá politická práva. Kyperští Řekové s ním ovšem nesouhlasili a následně se stali členy EU. Právě unii Turci vyčítají, že není objektivní, protože se jedná o

Kypr jako jeho členský stát a v současnosti ze strany Turecka existují velké snahy o uznání samostatné severokyperské republiky (Thim, 2007, s. 9-10).

3.5.4 Turecké prezidentské volby v roce 2014

Další významnou událostí, která měla na vývoj vztahů mezi EU a Tureckem velký vliv, byly **turecké prezidentské volby v roce 2014**. Jak ukazuje obrázek č. 3, v Turecku tehdy zvítězil nadpoloviční většinou Recep Tayyip Erdoğan (51,8 %, znázorněno oranžovou barvou). Další hlasy získali Ekmeleddin Mehmet İhsanoğlu (podporován hlavní opozicí, tedy republikány, znázorněno v mapě červenou barvou, 38,5 %) a Selahattin Demirtaş (kudrský zástupce demokratické strany, znázorněno modrou barvou, 9,7 %). (Reddit, 2014).

Obrázek 3 – Výsledky prezidentských voleb v Turecku roku 2014

Zdroj: (Reddit, 2014).

V případě návaznosti na vývoj vztahů EU a Turecka ovšem není podstatné pouze jméno prezidenta, ale také jeho další snahy a rozvoj země, včetně nastavení jejího dalšího směřování. Pro objektivní posouzení výsledků voleb ale nestačí analyzovat pouze evropské zdroje. Vhodné je tedy zmínit také pohled některých arabských médií. Aljazeera (2014) například k výsledkům voleb uvedla, že představují historický moment, který může přinést změnu v samotném jádru turecké politické struktury. Aljazeera popisuje, že turecký premiér, a nově tedy zvolený prezident, Erdogan má ambice zavést ústavní reformu a vytvořit „Nové Turecko“, které bude mít velký vliv. Turecko v roce 2014 nemělo ani plně parlamentní, ani zcela prezidentský systém. Na druhou stranu stávající turecká ústava poloprezidentský systém zcela neumožňovala. Erdogana, který získal necelých 52 % hlasů, takto podpořilo více než 20,8 milionů voličů. Aljazeera dále hodnotí, že vítězství Erdogana bylo mezi

odborníky očekáváno, ale čekala se procentuálně vyšší podpora ze strany voličů. Volební účast byla na tamní poměry vysoká a činila téměř 74 %. První Erdoganův projev po zvolení naznačil jeho priority a směr politiky. Z řeči vyplynulo, že prezident chce pokračovat v mírovém jednání a usmíření s Kurdy, a navrhne také novou ústavu. Koncept „Nového Turecka“ měl zemi pozvednout na regionální i mezinárodní úrovni a učinit z něj velmoc.

Za zmínku stojí také případová studie tureckých voleb, a to právě z pohledu tureckého odborníka. Studie Karabiyika (2021, s. 1) analyzovala deset celostátních deníků a jejich články a obrazové materiály týkající se voleb, přičemž u mnohých zdrojů byla zjištěna velká předpojatost. Autor Karabiyik (2021, s. 1) tureckou politiku charakterizuje jako vysoce polarizovanou, což samo o sobě představuje hrozbu pro demokracii. Turecko je samotným tureckým autorem popisováno jako předěl mezi autoritářstvím a demokracií.

A právě autoritářství bylo v posledních letech spojováno zejména s Erdoganem, a tento směr byl nazýván erdoganismus (Karabiyik, 2021, s. 4). Ze studie vyplynulo, že média nebyla objektivní a více než polovina všech článků s fotografiemi kandidátů představovala právě Erdogana, a to ve velmi lichotivých situacích, jak ukazuje obrázek níže. Erdogan byl v Turecku mediálně nejsledovanějším kandidátem, často znázorňovaným jako silný státník i jako soucitný člověk, přičemž uvedené zjištění autor spojuje s rostoucím populismem v zemi (Karabiyik, 2021, s. 21).

Obrázek 4 – Erdogan jako mediálně nejsledovanější kandidát v prezidentských volbách 2014

Zdroj: (Karabiyik, 2021, s. 16).

Na závěr této podkapitoly bude ještě analyzován pohled vybraných evropských autorů, a to jak na samotné volby, tak možný další rozvoj vztahů EU a Turecka. Například The Guardian (2014) potvrdily obavy mnoha dalších Evropanů. Erdogan totiž po volbách prohlašoval, že se chce stát více „aktivním prezidentem“, a k tomu využít více ústavních pravomocí. Evropa se proto obávala, že Turecko bude směřovat více k autoritativnímu státu, než k demokratickému.

Už samotné volby politických stran v roce 2014 provázely některé znepokojující skutečnosti, jako zastrašování protivníků, dle opozice pak špatné přepočítávání hlasů nebo podezřelý výpadek proudu v průběhu voleb. V Ankaře dokonce měly být objeveny urny s nesprávně zpracovanými hlasy, a tisíce hlasů tak byly připsány jiné straně (iDnes, 2014). Zvolení Erdogana někteří autoři hodnotí jako rozcestí, ze kterého Turecko sešlo směrem k autokracii.

3.5.5 Pokus o vojenský převrat v roce 2016

Dalším významným rokem, kdy se vztahy obou aktérů vyhrotily, byl rok 2016 a turecký pokus o vojenský převrat. Tento rok byl v novodobé historii skutečně velkým milníkem, a pro mnoho evropských států znamenal potvrzení, že Turecko se odklání od evropských ideálů a demokratických hodnot. Jak ostatně uvádí Lahučka z Ústavu mezinárodních vztahů Praha (2021), problematiku demokratických hodnot v Turecku provází protichůdné názory a protichůdnosti po celou dobu jeho moderního státu. Ve 20. i 21. století v různých etapách demokratičnost roste a pak zase klesá. Jinak tomu není ani v případě Erdoganovy vlády, kdy prezident hovoří o demokracii, kterou ovšem svými skutečnými kroky postupně omezuje.

Pokus o vojenský převrat se v Turecku odehrál 15. 7. 2016, kdy se armáda pokusila prezidenta svrhnout, ale zbylé bezpečnostní složky se proti armádě postavily, stejně jako mobilizovaná společnost, která se o probíhající puči dovídala zejména z médií a sociálních sítí (Aktuálně, 2017).

Puč byl velmi rychle překažen, a 15. červenec se v Turecku stal státním svátkem jako Den demokracie a turecké národní jednoty. O tomto dni, kdy Erdogan „zvítězil“ nad teroristy byly vydány knihy, měnily se učebnice historie, přejmenovaly se náměstí nebo ulice. Za organizátora převratu byl označen Fethullah Gülen, který je v zemi veden na seznamu

teroristů. Islámský duchovní a dřívější spojenec Erdogana naopak označil prezidenta za toho, který puč připravil, aby mohl více upevnit svou moc. Za podíl na pokusu o puč byly odsouzeny stovky lidí, tisíce dalších přišly o práci, a těsně po události byly tisíce osob zatýkány, a mezi nimi i novináři a další „odpůrci“ prezidenta, což činilo mezinárodní rozruch. Na pokus o puč, ať už byl dílem kohokoliv, zareagoval Erdogan velmi tvrdě, zbavil se svých kritiků, a získal mnohem větší moc. Na daný incident totiž navázala ústavní změna tureckého systému potvrzená referendem, a to v době dosud trvajících výjimečného stavu. Předčasně vyhlášené volby v roce 2018 pak umožnily zrušení dělby moci, kdy prezident sám nově jmenuje a odvolává členy vlády nebo rozpouští parlament. Novou prezidentovou pravomocí je také možnost vydávat samostatně legislativní dekrety. Výkonná, zákonodárná i soudní moc je již pod dohledem prezidenta (Lahučková, 2021).

Na uvedené události, jako byl puč, nouzový stav, zatýkání odpůrců prezidenta i rozšiřování jeho pravomocí, reagovaly také evropské země i EU, jejíž členové diskutovali také o možnosti pozastavit jednání o vstupu Turecka do unie. Parlament dokonce na konci roku 2016 k úplnému zastavení jednání vyzval. O tom, že Turecko opouští demokratické hodnoty, typické pro Evropu, svědčily také Erdoganovy výroky o znovuzavedení trestu smrti. Prezident dokonce hovořil o zavedení tohoto trestu retroaktivně, tak aby se vztahoval právě i na pučisty. Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) uvedla, že při sčítání hlasů v rámci referenda v roce 2017 existovaly nesrovnalosti, a že referendum nezachovalo plně demokratické předpoklady. Turecký prezident navíc ve své zemi podporoval protievropské nálady a obvinil EU z fašismu a nacismu. Situace se vyhrotila také další událostí, a to hrozbou Erdogana, že třem milionům uprchlíků, kteří aktuálně žijí v Turecku, otevře hranice a pošle je do Evropy. Vztahy EU a Turecka se od roku 1987, kdy Turecko požádalo o vstup, různě měnily, nicméně právě od uvedeného roku 2016 se vztahy velmi rychle zhoršovaly. Celá situace je nesmírně složitá, protože EU se směřováním Turecka a mnohými událostmi od zvolení Erdogana nesouhlasí, ale na druhou stranu je Turecko velmi silný spojenec. Kromě toho, že brání před přílivem uprchlíků do Evropy, je navíc silným partnerem v boji proti islamistickým teroristům (Aktuálně, 2017).

3.5.6 Shrnutí dosavadního vývoje vzájemných vztahů

Závěrem lze shrnout, že vztahy mezi Tureckem a EU mají dlouhou historii. Turecko poprvé požádalo o vstup do tehdejšího Evropského hospodářského společenství (EHS) již

roku 1959, a to spíše ze strategických, než ekonomických důvodů. Turecko již v té době bylo členem NATO, nicméně i tak byla jeho ekonomika méně rozvinutá, než u šesti původních členů EHS. Odborníci tehdy odhadovali, že Turecko by se členem unie mohlo stát na konci 20. století. Předpokládala se také postupná ekonomická integrace Turecka i sladění jeho zahraniční politiky. Ekonomická integrace, na které aktéři spolupracovali, byly pouze nástrojem ke komplexní integraci. Princip přistoupení byl ovšem členy EHS přijat a uvažovalo se o tom, ne zda Turecko přistoupí, ale kdy. Předpoklady odborníků se ale nevyplnily, turecké vlády v 60. i 70. letech se velmi rychle střídaly, a navíc podle některých autorů (Heinrich-Böll-Stiftung, 2017; Siegl, 2013, s. 89), Turecko už tehdy nesdílelo motivaci, která vedla zakladatele EHS k vytvoření této mezinárodní organizace. Turecko se lišilo historií, ve druhé světové válce zůstalo neutrální a nezažilo německou okupaci ani osvobození americkou či sovětskou armádou, a v určitých oblastech a do jisté míry nechápalo, proč by mělo sdílet své zdroje s Evropany, a proč by se tak mělo chtít vyhnout se další válce na evropském kontinentu. Situaci komplikovala také celková politická nestabilita Turecka. V 80. letech byl v Turecku velký zastánce EU premiér Özal, který budoucnost Turecka viděl v Evropě. Postupně ovšem Turecko začalo vnímat jako křivdu, že některé evropské země, které o členství v EU požádaly později, se jejími členy již staly. Další komplikací byl již nastíněný turecko-kyperský konflikt a dlouhodobí odpůrci tureckého členství také často zmiňovali odlišnou historii, odlišnou kulturu i náboženství (Heinrich-Böll-Stiftung, 2017).

Dosavadní vývoj vztahů tedy nebyl snadný. Turecko se o vstup do EU snaží již dlouhá desetiletí, ale vzhledem k turecké politické nestabilitě, odlišné kultuře i náboženství existují také názory odpůrců, že Turecko by se členem stát nemělo. Události posledních let hlasy evropských kritiků znásobily. S Tureckem jako potencionálním kandidátem na vstup do EU již odmítla jednat například německá kancléřka Merkelová a za nespolehlivého partnera už Turecko označil také francouzský prezident Macron (iDnes, 2020). Odmítnout Turecko ovšem není snadné, neboť Turecko má velmi početnou armádu a jeho partnerství s unií je oboustranně výhodné.

3.6 Hospodářská politika Evropské unie a Turecka

Tato kapitola představí hospodářskou politiku Turecka i EU, zaměřena bude hlavně na politiku zemědělskou, ale i další oblasti.

3.6.1 Turecko

3.6.1.1 Stručná charakteristika Turecka

Obrázek č. 5 zobrazuje rozlohu Turecka i jeho sousední země, kterými jsou Arménie, Ázerbajdžán, Bulharsko, Gruzie, Řecko, Írán, Irák a Sýrie (Maps Turkey, 2022).

Obrázek 5 – Turecko a jeho sousední státy

Zdroj: (Maps Turkey, 2022).

Obrázek č. 6 značí polohu EU a Turecka, kde Turecko je znázorněno červenou barvou (Mapa Evropy, 2022).

Obrázek 6 – Poloha Turecka a jihovýchodní Evropy

Zdroj: (Mapa Evropy, 2022).

Z uvedených map vyplývá, že Turecko je skutečně rozlehlá země. Její rozloha činí více než 783 tisíc kilometrů čtverečních. Nejdélší hranici má Turecko se Sýrií. Země se dělí na 81 provincií, a ty dále na okresy. Turecko má více než 83,6 milionů obyvatel mladé populace. Průměrný věk obyvatel činí 32,7 let. Odhaduje se, že asi tři čtvrtiny populace tvoří Turci, necelou pětinu Kurdové a zbývající část různé národnosti jako Arméni, Arabové, Řekové a další. Celkem 99,8 % obyvatel jsou muslimové (Business Info, 2021).

3.6.1.2 Ekonomická charakteristika Turecka

Co se týká ekonomických ukazatelů, HDP od roku 2013 v zemi klesá, nicméně v roce 2020 poprvé rostlo. Za rok 2021 došlo k dalšímu velkému nárůstu, z původních 1,6 % na 3,9 % a odborníci očekávají růst i v roce 2022. Rok 2020 i 2021 byl přitom pro ekonomiku mnoha zemí po celém světě velmi těžký, neboť koronavirová pandemie byla pohromou pro mnoho odvětví. Právě v době pandemie však v Turecku docházelo k růstu HDP. Od roku 2018 roste také HDP v přepočtu na obyvatele a dochází ke snižování inflace, která byla

v posledních letech velice vysoká. Ukazatelé jako nezaměstnanost, export i import v posledních letech kolísají, jak ukazuje obrázek č. 7 (Business Info, 2021).

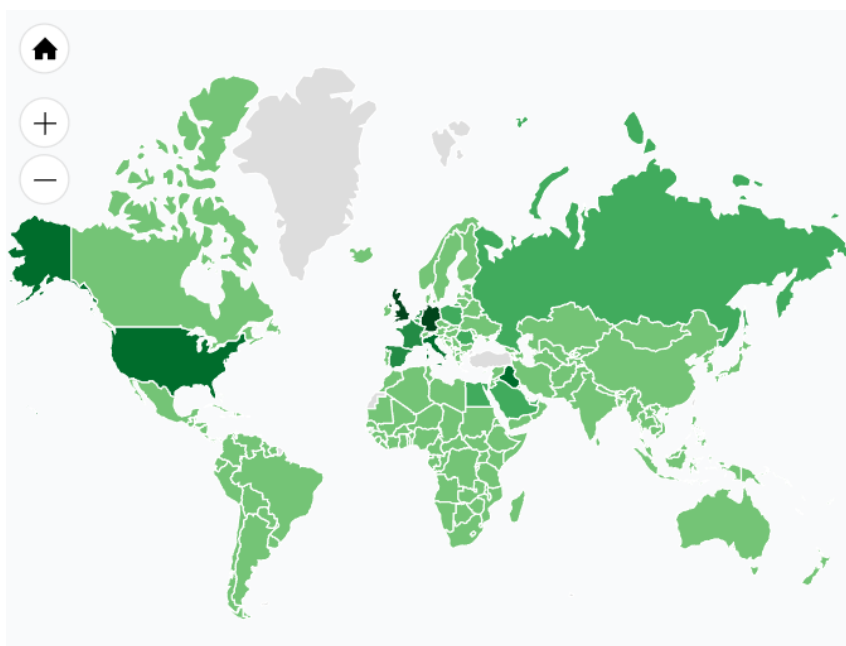
Obrázek 7 – Ekonomické ukazatele Turecka v letech 2018-2022

Ukazatel	2018	2019	2020	2021	2022
Růst HDP (%)	3,2	0,7	1,6	3,9	4,1
HDP/obyv. (USD/PPP)	29 657,5	30 000,0	30 390,0	31 800,0	33 530,0
Inflace (%)	16,3	15,2	12,3	11,9	9,5
Nezaměstnanost (%)	10,9	13,7	13,2	9,6	12,2
Export zboží (mld. USD)	178,9	182,3	168,4	203,6	215,5
Import zboží (mld. USD)	219,6	199,0	206,3	218,8	232,5
Saldo obchodní bilance (mld. USD)	-40,7	-16,8	-36,8	-22,8	-33,5
Průmyslová produkce (% změna)	1,6	-0,7	0,9	5,1	3,2
Populace (mil.)	82,3	83,4	84,3	85,0	85,6
Konkurenceschopnost	61/140	61/141	N/A	N/A	N/A
Exportní riziko OECD	5/7	5/7	5/7	5/7	N/A

Zdroj: (Business Info, 2021).

Co se týká obchodních vztahů, obrázek č. 8 zobrazuje země, kam směřuje největší část tureckého exportu. Konkrétně je zcela největším partnerem, kam Turecko vyváží své komodity, Spolková republika Německo. Do Spolkové republiky Německo Turecko vyváží ročně zboží a služby v hodnotě více než 16 miliard dolarů. Na druhém místě následuje Velká Británie, na třetím pak Irák. Mezi 10 nejvýznamnějších partnerů pro turecký vývoz dále spadají Itálie, USA, Španělsko, Francie, Nizozemsko, Izrael a na desátém místě Rusko. Mezi 10 nejvýznamnějšími partnery je tedy 5 zemí, které jsou členy EU. K nejčastěji vyváženému zboží z Turecka patří na první místě motorová vozidla a náhradní díly, a dále průmyslové stroje, ocel a železo, elektrické stroje a oblečení (Global Edge, 2020).

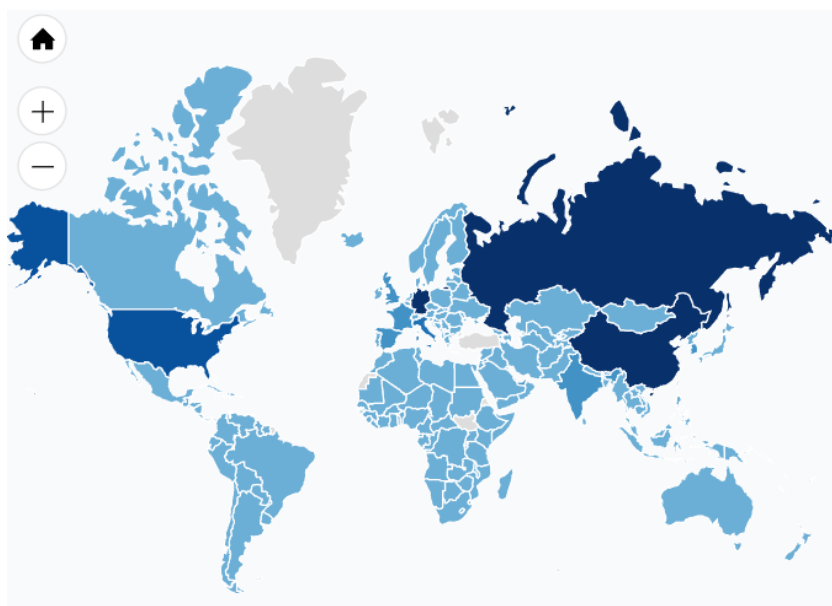
Obrázek 8 – Největší partneři pro turecký export

Zdroj: (Global Edge, 2020).

Obrázek č. 9 pak zobrazuje nejvýznamnější země, které nejčastěji přiváží zboží do Turecka. Největším partnerem pro import je Rusko, jehož dovoz je v objemu větším než 23 miliard amerických dolarů. Na druhém místě v importu do Turecka je Spolková republika Německo, třetí místo obsadila Čína. Další země vyvážející do Turecka jsou USA, Itálie, Francie, Indie, Severní Korea, Velká Británie, a na desátém místě Španělsko. Z deseti států s největším importem do Turecka jsou tedy čtyři členské státy EU. K nejčastěji dováženému zboží a komoditám patří ropa a nerostná paliva, dále průmyslové stroje, elektrické stroje, ocel a železo, a drahé kameny a kovy (Global Edge, 2020).

Obrázek 9 - Největší partneři pro import do Turecka

Zdroj: Zdroj: (Global Edge, 2020).

Největšími obchodními partnery jsou Spolková republika Německo, Rusko a Čína. Klíčovými odvětvími v Turecku jsou textilie, zpracování potravin, automobily a elektronika. Celkový objem dovozu zboží a služeb činil v roce 2020 téměř 234 bilionů dolarů, celkový objem vývozu pak více než 206 bilionů dolarů (Global Edge, 2021).

OECD (2021 (a)) k turecké ekonomice doplňuje, že pokud nedojde k významným otřesům, očekává se v roce 2022 růst HDP 3,3 % a v roce 2023 pak 3,9 %. Inflace je v Turecku i přes její pokles stále velmi vysoká, nedávné snížení úrokových sazeb vyvolalo další tlaky na očekávání inflace i směnný kurz nebo reálné příjmy domácností. Pro udržitelnější rozvoj je nutno řešit strukturální problémy, jako nízká účast žen na trhu práce nebo velký podíl nekvalifikovaných pracovních míst, kde nejsou využívány dovednosti zaměstnanců. Jako o prioritách pro Turecko hovoří OECD o reformě legislativy zaměřené na posílení aktivní politiky zaměstnanosti, odstranění překážek pro zahraniční investice a zahraniční obchod se službami, a další.

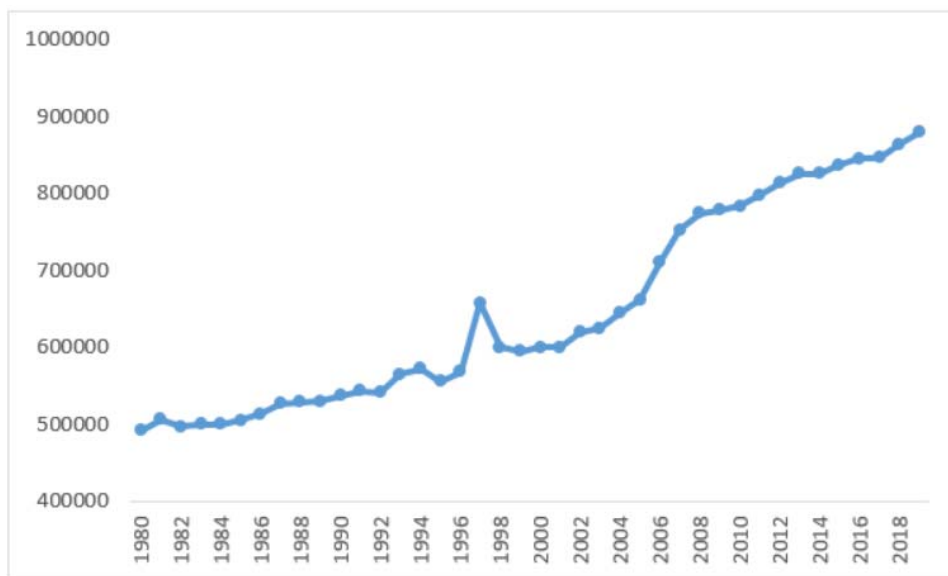
Turecká ekonomika je aktuálně v celosvětovém měřítku v hodnocení Indexu ekonomické svobody na rok 2022 na 107. místě mezi Kambodžou a Ománem. V regionu Evropy, kam spadá celkem 45 zemí, je až na 42. místě. V popisku Indexu je uvedeno, že až do roku 2020 byla turecká ekonomika pomalejší, navíc se postupně snižují i znaky právního

státu. Přestože je Turecko navenek demokratickou republikou, Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP) prezidenta Erdogana prosazuje islamistický program a dle The Heritage Foundation, která uvedený Index zveřejňuje, narušuje AKP a turecký prezident demokracii. Turecká ekonomika má převážně volný trh. Tradiční zemědělství stále tvoří asi 25 % zaměstnanosti (The Heritage Foundation, 2022).

3.6.1.3 Zemědělská politika

Co se týká stručného historického vývoje zemědělství v Turecku, před 80. lety minulého století hrál hlavní roli stát, který zemědělcům poskytoval silnou podporu. Poté vláda přistoupila k liberalizaci dané oblasti, a to mimo jiné i z důvodu velkého tlaku ze strany Mezinárodního měnového fondu, Světové banky, Světové obchodní organizace nebo právě EU. Turecko tak učinilo proto, že se v průběhu krize jednalo o jednu z podmínek finanční pomoci mezinárodních organizací. Turecko tedy přijalo několik zákonů, jejichž cílem bylo urychlení procesu privatizace. Důsledkem bylo, že velké farmy začaly nahrazovat místní výrobce a drobné zemědělce, otevření tureckého trhu vedlo k zesílení konkurence ze strany mezinárodních výrobců zemědělských a potravinářských produktů. Výrazné snížení státní podpory ve svém důsledku znamenalo odliv milionů farmářů z vesnických do městských oblastí. I přes zrušení protekcionistické politiky stát zemědělce i nadále podporoval vstupními dotacemi pro pěstitele certifikované zeleniny a ovoce nebo vyrovnávacími platbami, a podobně. Například v roce 2005 zavedla vláda balíček vládní podpory pro pěstitele oliv. Mnoho zemědělců proto reagovalo diverzifikací produktů, a jak ukazuje obrázek č. 10, plocha pro pěstování oliv rychle rostla, stejně jako produkce. Z původní 1,1 milionů tun v roce 1990 produkce vzrostla na 1,5 milionů tun v roce 2019. Údaje v grafu jsou uvedené v hektarech (Eurasian Research Institute, 2021).

Obrázek 10 – Plocha pro pěstování oliv v Turecku v letech 1980-2018

Zdroj: (Eurasian Research Institute, 2021).

Zemědělství jako ekonomický sektor patří v Turecku k deseti nejlepším na světě. Polovinu Turecka tvoří zemědělská půda a téměř čtvrtina populace je zaměstnána v zemědělství (International Trade Administration, 2019).

Turecko je již mnoho desetiletí jednou z nejrychleji rostoucích ekonomik, navzdory nedávnému zpomalení a hospodářské krizi. Mnoho sektorů tureckého hospodářství prošlo významnými transformacemi. Zemědělství se stalo jednou z nejdůležitějších oblastí, neboť představovalo jak potravinovou soběstačnost, tak i významný objem pro export. Turecko je celosvětově v produkci zemědělských a potravinářských produktů jednou z předních zemí. Podíl zemědělství na HDP se snížil z 10 % v roce 2000 na 6,4 % v roce 2019. Také zaměstnanost v zemědělství má klesající tendenci, a to z 39,3 % v roce 2000 na 18,4 % v roce 2019. I přes pokles ale ukazatele v dané oblasti zůstávají v porovnání s dalšími zeměmi vysoké. Turecký vývoz zemědělských a potravinářských produktů naopak rostl, ze 4 miliard dolarů v roce 2001 na 17,7 miliard dolarů v roce 2019. Export v oblasti zemědělství je rozmanitý a zahrnuje ovoce, zeleninu, tabákové výrobky a další (Eurasian Research Institute, 2021). Turecko je také významný producent pšenice, cukrové řepy, mouky, mléka, drůbeže, rajčat, a hlavně předním světovým producentem meruněk a lískových ořechů (International Trade Administration, 2019). Zemědělský dovoz do Turecka se skládá zejména z obilovin, olejnatých semen, ovoce a zeleniny (Eurasian Research

Institute, 2021). Do země se také hojně dováží sójové boby (International Trade Administration, 2019).

Dalším rysem transformace zemědělství v Turecku je expanze supermarketů. Zahraniční studie uvádí, že přestože počet obyvatel tureckého venkova významně klesl, počet malých hospodářství zůstává poměrně konstantní. Malé rolnické farmy zůstávají hlavním rysem vesnic a rolnické rodiny tvoří hlavní část venkovského obyvatelstva (Eurasian Research Institute, 2021).

Zemědělský sektor tedy bývá v Turecku označován za největšího zaměstnavatele a velmi významného přispěvatele k HDP země, ačkoliv jeho podíl na ekonomice klesal. Jedná se o jednu z mála zemí světa, která je potravinově soběstačná. Výhodou jsou úrodná půda a vhodné klima. Díky rozmanitosti podnebí lze v Turecku pěstovat širokou škálu plodin. To zemi umožnilo stát se největším producentem a vývozcem zemědělských produktů v regionu Blízkého východu a severní Afriky. Podle světového žebříčku The Economist je Turecko jedním z deseti největších producentů ovoce, pšenice i bavlny na světě, a dokonce jedním z pěti největších producentů zeleniny a čaje. Do EU a USA vyváží Turecko především sušené ovoce, ořechy, bavlnu a tabák a na Blízký východ je hojně vyváženo čerstvé ovoce, zelenina a maso. Co se týká obilovin, Turecko produkuje hlavně pšenici, ječmen, oves, žito, kukuřici, proso a rýži. Právě v produkci pšenice je Turecko jedním z deseti největších světových producentů a současně je jedním z deseti největších spotřebitelů pšenice (Nations Encyclopedia, 2011).

Turecké zemědělství ale řeší i problémy. Klíčové problémy se přitom týkají oblasti kvantity potravin (tedy zabezpečení potravinové soběstačnosti a současně zachování velkého objemu vývozu), bezpečnosti potravin a rozvoj venkova, včetně rozvíjení životní úrovně farmářů. K nabízeným řešením patří zavedení kontrolních mechanismů v oblasti bezpečnosti potravin, rozvoj alternativního a udržitelného zemědělství a rozvoj venkova a zlepšování životních podmínek venkovským obyvatelům (Politics Today, 2019). Turecké zemědělství je tradiční a důležité, ale podle zpráv EU potřebuje nový pohled (European Commission, 2022 (a)). Konkrétně odborníci doporučují pěstovat ovoce ve svažitých pozemních místech jen v nížinách, budovat ekologické zemědělství, upozorňovat na organickou povahu produktů na mezinárodním trhu, zvýšení skleníkového pěstování pro vyhovění rostoucí mimosezónní poptávky, rozvoj agroturistiky, snižování výrobních nákladů a podporu mladých zemědělců (Politics Today, 2019).

Podle OECD (2010) Turecko udělalo svými reformami velký krok, ale jeho zemědělská politika je stále příliš protekcionistická, s vysokou mírou podpory zemědělců a silnou ochranou proti dováženým potravinám. Turecko by mělo v reformách pokračovat tak, aby mohlo dojít ke zvyšování konkurenceschopnosti. Produktivita a efektivita tureckého zemědělského sektoru totiž zůstává stále nízká, a to hlavně kvůli malým a roztržštěným farmám (téměř dvě třetiny tureckých farem mají rozlohu menší než 5 hektarů) i špatným agroekologickým podmínkám a nedostatečnému vzdělávání farmářů.

Novější report OECD (2021 (b)) hovoří o tom, že aktuálním problémem pro zemědělství v Turecku je sucho. Sucho má na zemědělství velmi významný dopad a vzhledem ke změnám klimatu se očekává, že frekvence sucha se bude i nadále zvyšovat. Případová studie ukázala, že v Turecku není kompletní připravenost na sucho, chybí zastřešující vize, která by spojovala a sladila různé národní plány, role a odpovědnost v případě katastrof. Turecko významně monitoruje situaci, ale nedostatečně jsou údaje šířeny do společnosti. Doporučuje se také vzdělávat farmáře, například v oblasti chytrých technologií pro zavlažování nebo hospodaření s půdou při ohrožení suchem.

3.6.2 Obchodní výměna mezi EU a Tureckem

Obchodní vztahy mezi EU a Tureckem jsou založeny na dohodě o přidružení z roku 1963 a dohodě o celní unii, která vstoupila v platnost roku 1995 (European Commission, 2021).

Jak již bylo v práci uvedeno, největšími obchodními partnery Turecka jsou konkrétně z evropských států na prvním místě Spolková republika Německo, a další země jsou Itálie, Španělsko, Francie, Nizozemsko (Global Edge, 2020).

Co se týká obchodní výměny Turecka a EU, pro unii je Turecko šestým největším obchodním partnerem a představuje necelá 4 % celkového obchodu s EU. Naopak EU je pro Turecko jeho největším dovozním i vývozním partnerem a je také hlavním zdrojem investic v Turecku. V roce 2020 pocházelo více než 33 % tureckého dovozu z EU a turecký vývoz směřoval ve více než 41 % do EU. Celkový obchod se zbožím mezi oběma aktéry dosáhl v roce 2020 více než 132 miliard eur. Turecko do EU vyváží nejvíce stroje a dopravní zařízení, oděvy a zemědělské produkty. Naopak EU do Turecka dováží nejvíce stroje a dopravní zařízení, chemikálie a paliva (European Commission, 2021).

Jak potvrzuje obrázek č. 11, objem dovozu a vývozu ve vzájemném obchodu EU a Turecka je velmi podobný. První část grafu představuje obchod zboží, pod ním je znázorněn obchod se službami. Zatímco v rámci zboží EU nepatrně více dováží do Turecka, než směřuje z Turecka do EU, naopak v rámci služeb v celkovém objemu vyváží více Turecko, ale obchodní výměna je velmi vyrovnaná, a to po celé sledované období, tedy v letech 2018-2020 (European Commission, 2021).

Obrázek 11 – Obchodní výměna zboží a služeb EU a Turecka v letech 2018-2020

Zdroj: (European Commission, 2021).

3.6.3 EU

Historie a specifika EU již byla představena v první kapitole této práce. Tato část bude zaměřena na zemědělskou politiku EU a její principy.

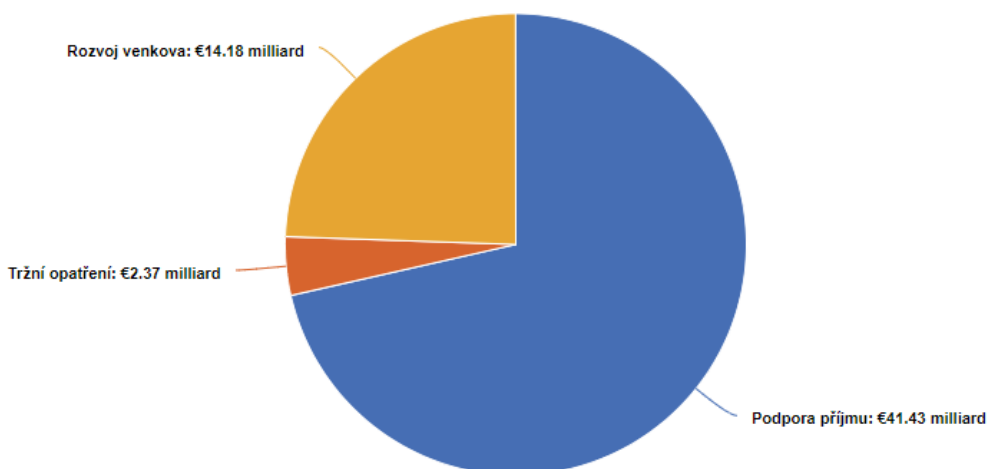
3.6.3.1 Základní principy společné zemědělské politiky EU

Společná zemědělská politika (SZP) patří k nejstarším pilířům EU. Původním obecným cílem bylo zajištění dostatku potravin pro členské země, tedy potravinová soběstačnost. Společná zemědělská politika byla zavedena již roku 1962 s konkrétními cíli: podpořit zemědělce a zvýšit produktivitu v zemědělství, zajistit stabilní produkci potravin za dostupné ceny, zajistit dobrou životní úroveň zemědělců, dostatek pracovních míst, podporovat udržitelnost a rozvíjet venkovské regiony EU (Evropská komise, 2020).

V roce 1962 bylo rozhodnuto o základní realizaci společného trhu pro obiloviny, a pro další produkty a plně začaly principy společné zemědělské politiky fungovat od roku 1968. SZP je řazena již od svého začátku k nejnákladnějším politikám EU. V průběhu 20. století byly provedeny některé změny, jako například MacSharryho reforma z roku 1992, jejímž cílem bylo snížení nadprodukce odvázním dotací od výše produkce. Změny pokračovaly v 21. století, například v roce 2003 Fischlerovou reformou, která zavedla jednotnou platbu na farmu. V roce 2004 pak byl změněn systém financování SZP, a to určením dvou fondů: Evropského zemědělského záručního fondu a Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova. Reforma, která vstoupila v platnost roku 2015, se zaměřila na podporu venkova a ekologická a udržitelná řešení, podporováni jsou také více mladí zemědělci (Euroskop, 2018 (b)).

Nástroje, které SZP využívá, jsou podpora příjmu (odměna zemědělců za využívání ekologických způsobů v zemědělství), tržní opatření (EU například reaguje na náhlý pokles poptávky, a podobně) a opatření pro rozvoj venkova (zejména prostřednictvím různých programů). Každoročně unie podporuje evropské zemědělce částkou desítek miliard eur. Jak ukazuje obrázek č. 12, v roce 2019 to bylo již téměř 59 miliard eur, z nichž většina byla určena na první oblast, a to podporu příjmu (Evropská komise, 2020).

Obrázek 12 – Podpora zemědělců ze strany EU v roce 2019

Zdroj: (Evropská komise, 2020).

Základní principy SZP jsou tedy tři, a to jednotný trh (volný pohyb zemědělských produktů přes hranice členských zemí), preference Společenství (jednotné vystupování navenek) a finanční solidarita (ochrana před vnější konkurencí a financování SZP ze společných zdrojů). (Euroskop, 2018 (b)).

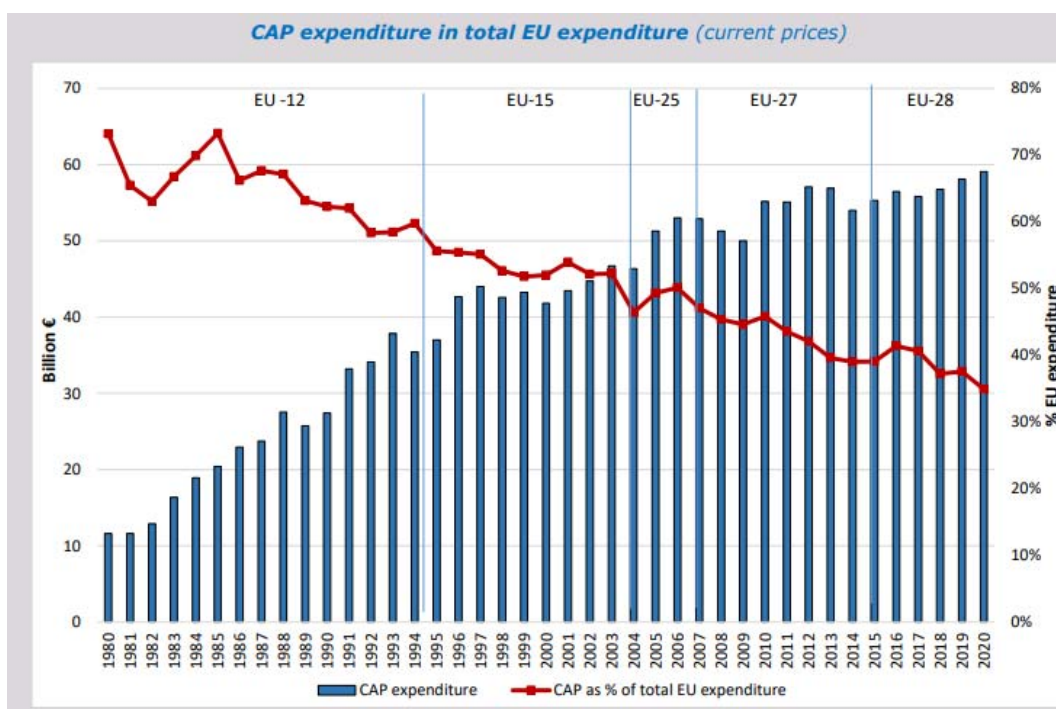
3.6.3.2 Rozdělovací mechanismy

SZP je financována ze společných zdrojů států EU. Prostředky z rozpočtu SZP se rozdělují třemi základními způsoby, jak již bylo v práci uvedeno, přičemž o rozpočtu každý rok rozhoduje Rada EU a Evropský parlament. Tři základní způsoby přerozdělování tedy představují podporu příjmu pro zemědělce, opatření na podporu trhu a opatření pro rozvoj venkova. **Podpora příjmu pro zemědělce** zahrnuje přímé platby, které zemědělci mohou čerpat v případě dodržování přísných evropských norem bezpečnosti a nezávadnosti potravin, stejně jako prvky ochrany životního prostředí a dobrých podmínek pro chov zvířat. Tyto platby plně financuje EU, a to zhruba 70 % rozpočtu. **Opatření na podporu trhu** tvoří asi desetinu rozpočtu, a přijímají se při nenadálých situacích, jako jsou například důsledky špatných přírodních podmínek. **Opatření pro rozvoj venkova** jsou druhou oblastí, kam prostředky z rozpočtu SZP směřují. Daná opatření mají zemědělce podporovat

v modernizaci, přitom chránit životní prostředí a stát se konkurenceschopnější. Jedná se o zhruba 20 % rozpočtu (Evropská komise, 2013).

Objem finančních prostředků, které směřují na SZP, názorně ukazuje obrázek č. 13. Modrou barvou jsou znázorněny celkové výdaje na danou oblast, červená křivka pak zobrazuje procenta celkových výdajů EU na SZP. V roce 1980 tedy na SZP mířilo téměř 66 % všech výdajů EU, kdežto v roce 2020 se objem unijních peněz snížil na 35 %. Přesto došlo v celkovém objemu k navýšení financí, z původních zhruba 12 miliard eur v roce 1980 na téměř 60 miliard eur roku 2020 (European Commission, 2021 (b)).

Obrázek 13 – Objem financí směřovaných do SZP v letech 1980-2020

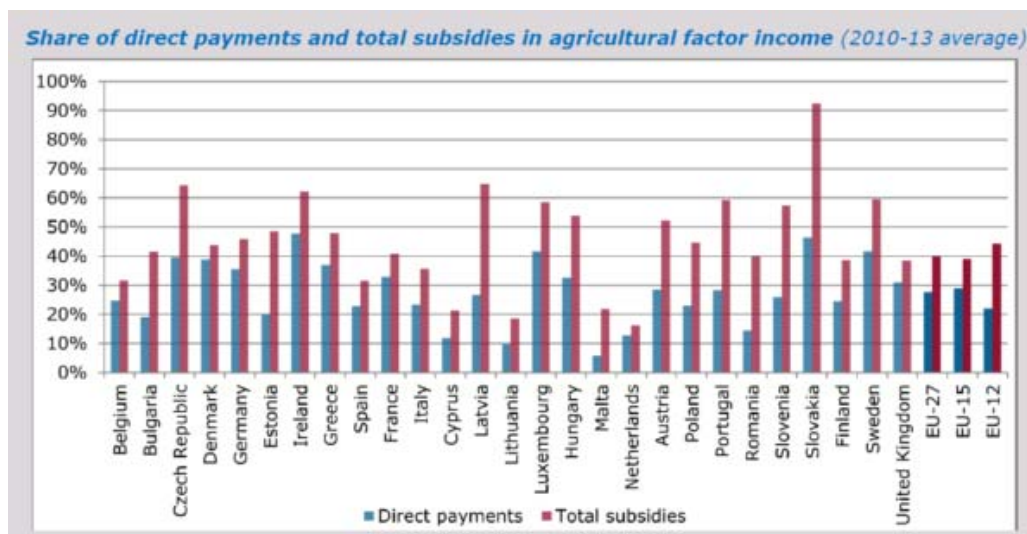

Zdroj: (European Commission, 2021 (b)).

Země, která získává největší obnos peněz z prostředků SZP, je Francie, následovaná Spolkovou republikou Německem a Španělskem (Slow Food, 2020). Podpora evropských zemědělců ze SZP je ale důležitá i pro mnoho dalších zemí. Například v Lucembursku, Švédsku nebo Finsku je podpora SZP hlavní částí příjmů zemědělců. Jak ukazuje obrázek č. 14, přestože v celkovém objemu nejvíce čerpá Francie, Spolková republika Německo a Španělsko, v rámci celkových příjmů tvoří zdroje ze SZP nejvíce u Slovenska, Litvy, České

republiky. Modrou barvou jsou znázorněny přímé platby, červenou barvou celkové čerpané prostředky. Jedná se tedy o podíl čerpaný ze SZP v rámci celkových příjmů zemědělců daného státu. Jedná se tedy zejména o znázornění závislosti členských států na prostředcích ze SZP (CAP Reform, 2016).

Obrázek 14 – Podíl prostředků ze SZP na celkových příjmech zemědělců ve státech EU

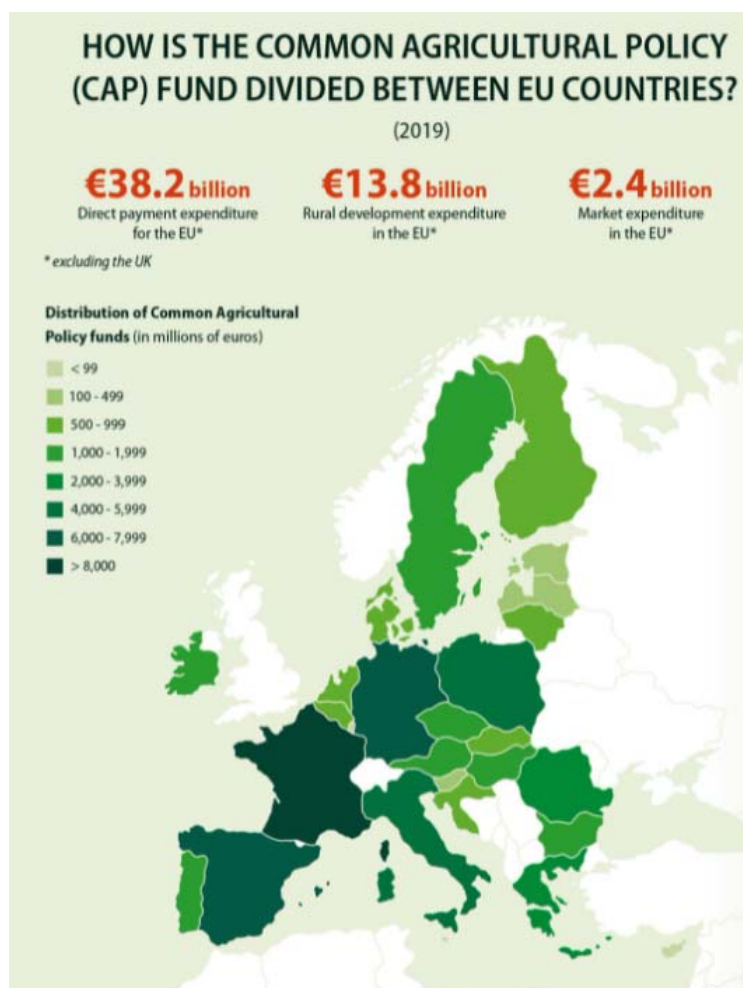

Zdroj: (CAP Reform, 2016).

Obrázek č. 15 pak přesně ukazuje, jakou část rozpočtu SZP přesně čerpají členské země (European Parliament, 2021).

Nejtmaší barva potvrzuje již zmíněnou informaci, tedy že největší objem peněz z rozpočtu SZP čerpá Francie, následovaná Spolkovou republikou Německo a Španělskem. Konkrétně se v případě Francie jedná o více než 8 miliard eur, v případě Spolkové republiky Německo a Španělska je rozmezí mezi 6 miliardami a necelými 8 miliardami eur. Naopak nejméně z rozpočtu čerpají státy jako Estonsko, Lotyšsko nebo Slovinsko (European Parliament, 2021).

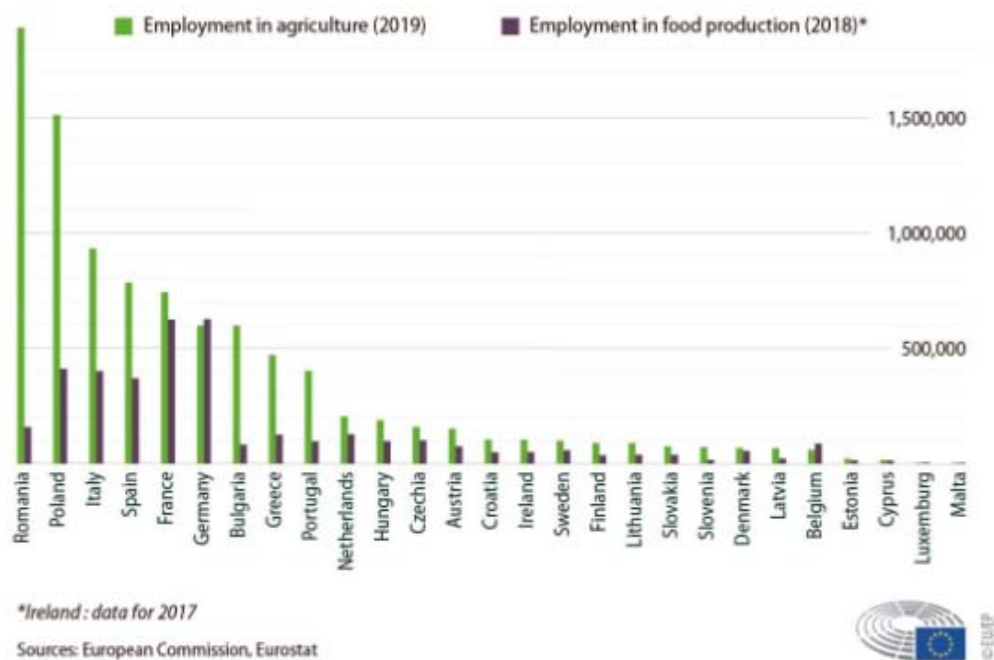
Obrázek 15 – Objem čerpání dotací ze SZP jednotlivými členskými státy

Zdroj: (European Parliament, 2021).

V souvislosti s tím lze ještě zmínit, kolik zemědělců pracuje v jednotlivých zemích. Jak ukazuje obrázek č. 16, pracovníků v zemědělství nejvíce vykazují Rumunsko a Polsko, následované Itálií, Španělskem, Francií a Spolkovou republikou Německo. Jedná se tedy o země, které čerpají vysoké dotace z EU (European Parliament, 2021).

Obrázek 16 – Počty zemědělců ve státech EU

Zdroj: (European Parliament, 2021).

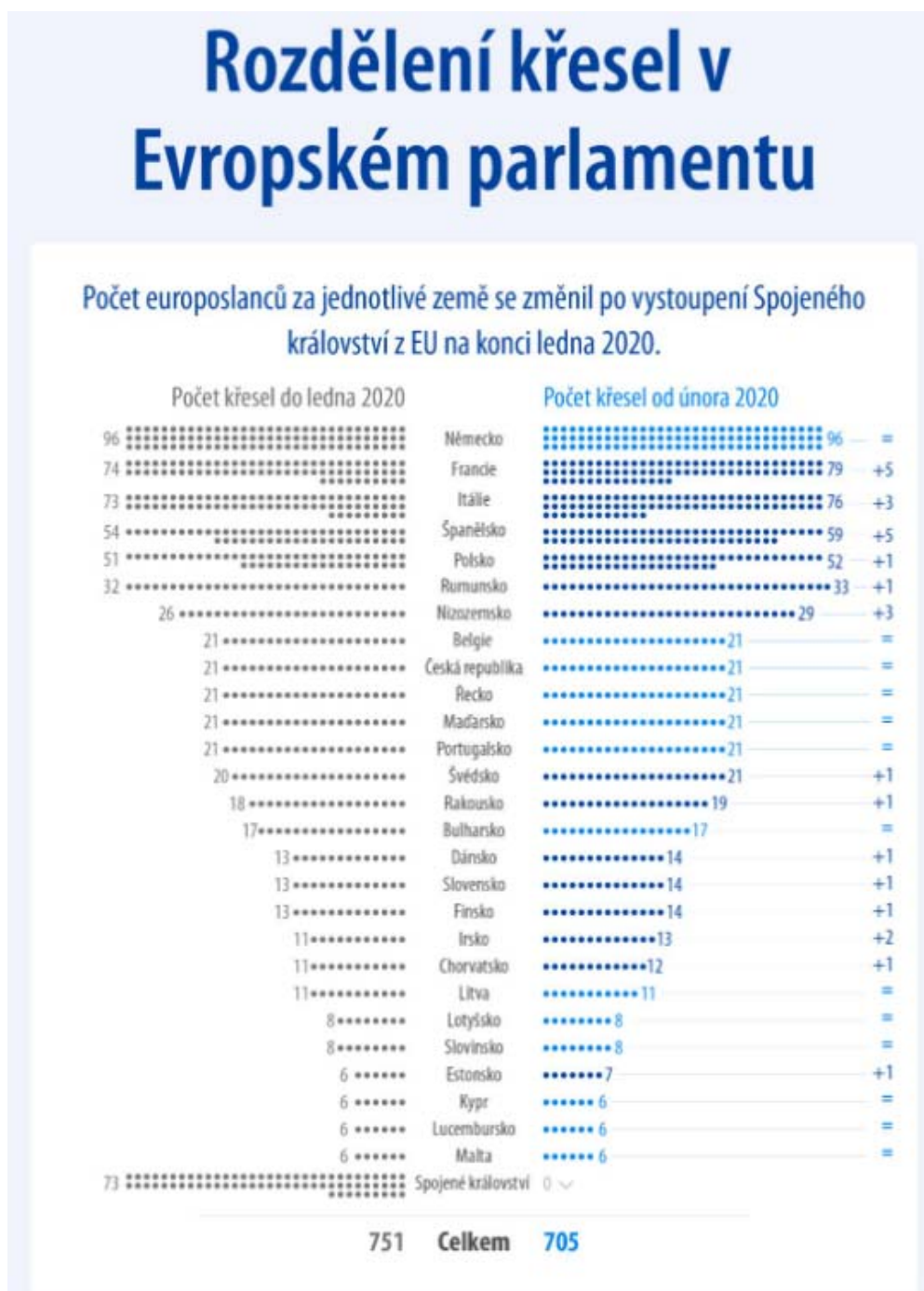
Zjištěné skutečnosti nyní budou porovnány s Tureckem a jeho charakteristikami, a bude odhadnuto, jak velkou část rozpočtu by země mohla čerpat. Co se týká rozlohy území (přes 780 tisíc kilometrů čtverečních) je Turecko více než dvojnásobné oproti Polsku, a asi o třetinu větší než Francie. S rozlohou bude také souviset velikost plochy využívané k zemědělství. Plocha přitom byla donedávna rozhodující v případě přidělování dotací takzvaným „novým“ státům EU (tedy mimo původních 15 zemí). (Balkan Insight, 2021). Turecko je zemědělským státem, ale převažují v něm drobní zemědělci. Průměrná velikost farmy je 6 hektarů, kdežto průměr EU činí 13 hektarů, tedy zhruba dvojnásobek (The Business Year, 2012). Co se týká počtu zemědělců, turecký státní statistický úřad TurkStat uvedl, že za poslední desetiletí se počet farmářů v Turecku propadl téměř o polovinu, z původních 1,1 milionů v roce 2010 na 568 tisíc v roce 2020. (Balkan Insight, 2021). Počet zemědělců je tedy shodný například s počtem španělských nebo francouzských zemědělců, ale turecká farma je proti francouzské mnohem menší. V konkrétním porovnání s Francií je velikost francouzské farmy průměrně 69 hektarů (v roce 2020, přičemž v roce 2010 to bylo jen asi 55 hektarů). Turecko jako zemědělský stát by mohlo čerpat více, než je průměr EU,

ale velkým problémem je jak malá rozloha jednotlivých farem, tak velký propad počtu pracujících zemědělců v posledním desetiletí.

Za stávajících pravidel tedy nelze předpokládat, že by Turecko bylo mezi třemi největšími příjemci dotací, ovšem velmi pravděpodobně by se umístilo na některé z následujících pozic, tedy na čtvrtém nebo pátém místě. Problémem je snižující se počet zemědělců i malá rozloha farem, ale na druhou stranu chce v nových programech EU podporovat mladé zemědělce adresně, což by bylo v prospěch Turecka.

Turecko by ovšem nečerpalo pouze výhody ve formě dotací, ale mohlo by mít také významný vliv na rozhodování v EU (nejen v rámci SZP). Příložený obrázek č. 17 ukazuje rozdělení křesel v Evropském parlamentu, a to v porovnání s Velkou Británií jako členem (šedá barva) a po vystoupení Británie z EU (modrá barva) od roku 2020. Největší populaci má Spolková republika Německo, a to 83 milionů obyvatel, která má největší podíl křesel v Evropském parlamentu, a to 96. Uvedených 96 křesel je přitom maximum, které může jeden stát získat. Celkový počet zástupců navíc nesmí překročit 750 poslanců. Přijetí Turecka by tedy znamenalo kompletní přepočítání křesel, ale jisté je, že Turecko by mělo největší podíl (Evropský parlament, 2020).

Obrázek 17 – Rozdělení křesel v Evropském parlamentu

Zdroj: (Evropský parlament, 2020).

4 Vlastní práce

4.1 Plnění přístupových kritérií ze strany Turecka

4.1.1 Otevřené kapitoly

Celkem by mělo být před vstupem Turecka do EU projednáno a uzavřeno 35 kapitol:

1. Volný pohyb zboží
2. Volný pohyb osob
3. Volný pohyb služeb
4. Volný pohyb kapitálu
5. Veřejné zakázky
6. Právo obchodních společností
7. Duševní vlastnictví
8. Politika hospodářské soutěže
9. Finanční služby
10. Informační společnost a média
11. Zemědělství a rozvoj venkova
12. Bezpečnost potravin
13. Rybolov
14. Dopravní politika
15. Energie
16. Daně
17. Hospodářská a měnová politika
18. Statistika
19. Sociální politika a zaměstnanost
20. Podnikání a průmysl
21. Transevropské síť

22. Regionální politika
23. Soudnictví a základní práva
24. Spravedlnost, svoboda a bezpečnost
25. Věda a výzkum
26. Vzdělávání a kultura
27. Životní prostředí
28. Ochrana spotřebitele a zdraví
29. Celní unie
30. Vnější vztahy
31. Zahraniční, bezpečnostní a obranná politika
32. Finanční kontrola
33. Finanční a rozpočtová ustanovení
34. Instituce
35. Jiné záležitosti (Avrupa, 2019).

Prozatím tedy bylo otevřeno k jednání 16 z celkem 35 kapitol. Otevřeny byly kapitoly: č. 4 - Volný pohyb kapitálu (v prosinci 2018), č. 6 - Právo obchodních společností (v červnu 2008), č. 7 - Duševní vlastnictví (v červnu 2008), č. 10 - Informační společnost a média (v prosinci 2008), č. 12 - Bezpečnost potravin (v červnu 2010), č. 16 – Daně (v červnu 2009), č. 17 - Hospodářská a měnová politika (v prosinci 2015), č. 18 – Statistika (v červnu 2007), č. 20 - Podnikání a průmysl (v březnu 2007), č. 21 - Transevropské sítě (v prosinci 2007), č. 22 - Regionální politika (v listopadu 2013), č. 25 - Věda a výzkum (v červnu 2006), č. 27 - Životní prostředí (v prosinci 2009), č. 28 - Ochrana spotřebitele a zdraví (v prosinci 2007), č. 32 – Finanční kontrola (v červnu 2007) a č. 33 - Finanční a rozpočtová ustanovení (v červnu 2016). (Avrupa, 2019).

Obrázek č. 18 přesně a názorně ukazuje, které kapitoly byly otevřeny k jednání a které uzavřeny.

Obrázek 18 – Otevřené kapitoly přístupových kritérií

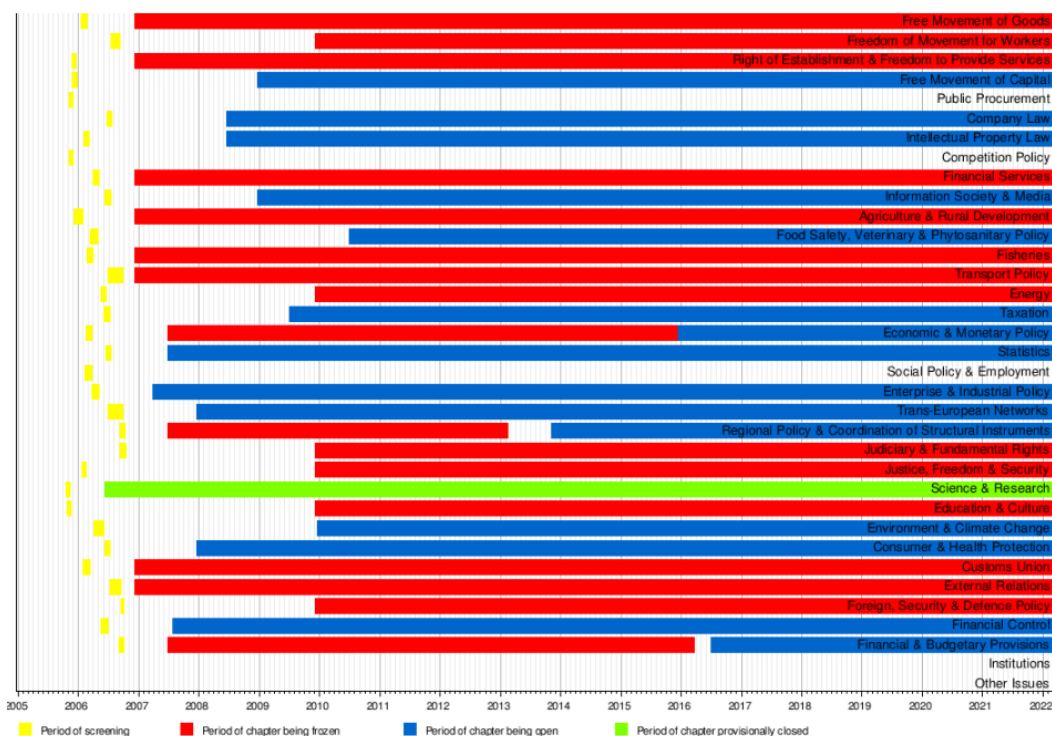
TURKEY		
State of Play: 1 November 2016	Negotiations Opened	Negotiations Closed
1 – Free Movement of Goods		
2 – Freedom of Movement of Workers		
3 – Right of Est. & Freedom to Provide Services		
4 – Free Movement of Capital	19 December 2008	
5 – Public Procurement		
6 – Company Law	17 June 2008	
7 – Intellectual Property Rights	17 June 2008	
8 – Competition Policy		
9 – Financial Services		
10 – Information Society And Media	19 December 2008	
11 – Agriculture And Rural Development		
12 – Food Safety, Vet. & Phytosanitary Policy	30 June 2010	
13 – Fisheries		
14 – Transport Policy		
15 – Energy		
16 – Taxation	30 June 2009	
17 – Economic And Monetary Policy	14 December 2015	
18 – Statistics	26 June 2007	
19 – Social Policy And Employment		
20 – Enterprise And Industrial Policy	29 March 2007	
21 – Trans-European Networks	19 December 2007	
22 – Regional Pol. & Coord. of Structural Instr.	05 November 2013	
23 – Judiciary And Fundamental Rights		
24 – Justice, Freedom And Security		
25 – Science And Research	12 June 2006	38880
26 – Education And Culture		
27 – Environment	21 December 2009	
28 – Consumer And Health Protection	19 December 2007	
29 – Customs Union		
30 – External Relations		
31 – Foreign, Security And Defence Policy		
32 – Financial Control	26 June 2007	
33 – Financial And Budgetary Provisions	30 June 2016	
34 – Institutions		
35 – Other Issues		

Zdroj: (Avrupa, 2019).

K otevření první kapitoly tedy došlo v roce 2006, k otevření prozatím poslední kapitoly v roce 2016. Uzavřena byla pouze jediná kapitola, a to č. 25 – Věda a výzkum. Uzavřena byla poměrně brzy, a to již v tom stejném roce, kdy byla otevřena, tedy roku 2006. Následovalo vyjádření znepokojení EU nad omezením volného pohybu zboží, přičemž v dané oblasti nebylo nalezeno vhodné řešení a Evropská rada v prosinci 2006 rozhodla o pozastavení jednání v osmi kapitolách týkajících se omezení Turecka vůči Kyperské republice. Jednalo se o těchto osm kapitol: č. 1 Volný pohyb zboží, č. 3 Volný pohyb služeb, č. 9 Finanční služby, č. 11 Zemědělství a rozvoj venkova, č. 13 Rybářství, č. 14 Dopravní politika, č. 29 Celní unie a č. 30 Vnější vztahy. Proces vyjednávání tím ale nebyl zablokovaný. Od roku 2007 opět probíhala jednání o kapitolách, u kterých nedošlo k jejich pozastavení. V roce 2015 setkání představitelů obou aktérů významně přispělo ke zvládnutí migrační krize a EU a Turecko se dohodlo na obnovení procesu přistoupení Turecka k EU. V březnu 2016 se vedoucí představitelé EU a Turecka shodli na urychlení plnění plánu uvolnění vízového režimu. V roce 2016 se také obě strany dohodly na otevření kapitoly č. 33 – Finanční a rozpočtová ustanovení, během nizozemského předsednictví. V březnu 2016 oba aktéři společně prohlásili, že schválili takové kroky k tomu, aby podpořili bezpečnost na moři a narušili obchodní modely pašeráků lidí. Za účelem podpory více než 3 milionů uprchlíků v Turecku byl zřízen nástroj EU, který zahrnoval poskytnutí 3 miliard eur. V červnu 2016 Rada konstatovala, že Turecko v řadě oblastí, zejména v hospodářských tématech, dosáhlo velmi dobré úrovně s požadavky EU. Rada EU Turecko vyzvala, aby pokračovalo ve svém úsilí o sbližování, nicméně v dané době se o otevření nových kapitol neuvažovalo. Turecko bylo vyzváno, aby věnovalo zvláštní pozornost budování právního státu a nezávislosti soudnictví, což by přispělo také k zefektivnění podnikatelského prostředí a obnovení důvěry investorů (Avrupa, 2019).

Obrázek č. 19 názorně zobrazuje nejen jednotlivé kapitoly, ale také ty provizorně uzavřené (zelenou barvou), a časovou osu, kdy byla jednání zmražena (červenou barvou) a kdy jednání o dané kapitole probíhala (modrou barvou). Žlutá barva značí čas, kdy byla daná kapitola otevřena.

Obrázek 19 – Etapy otevírání, zmražení i uzavření kapitol

Zdroj: (Avrupa, 2019).

4.1.2 Hodnotící zprávy Evropské komise o plnění kritérií

Pro názornost lze stručně představit obsah první každoroční zprávy z roku 1998, poté stručně obsah některých dalších zpráv, až po tu nejnovější za rok 2021. Zpráva z roku 1998 uvádí, že Turecko bude posuzováno zejména s ohledem na kodaňská kritéria. Zpráva hovoří o tom, že Turecko musí v mnoha odvětvích ještě vynaložit velké úsilí. V rámci hodnocení politické oblasti upozorňuje zpráva na velké nesrovnalosti ve fungování správy a úřadů, upozorňuje na přetrvávající porušování lidských práv a velké nedostatky v oblasti zacházení s menšinami. Komise oceňuje rozhodnutí turecké vlády a její závazek bojovat proti porušování lidských práv v zemi, avšak v praxi nemělo prohlášení téměř žádný efekt. EU doporučuje řešit jak problémy dodržování lidských práv, tak konstruktivně přistupovat a přispět k urovnání všech sporů se sousedními zeměmi, a to v souladu s mezinárodním právem. Z ekonomického pohledu bylo v roce 1998 Turecko hodnoceno jako dobré, s většinou znaků tržního hospodářství, s dobře rozvinutým institucionálním i legislativním rámcem i liberálními obchodními pravidly. V oblasti zemědělství a životního prostředí

zbývalo ještě udělat mnohé změny. Právě co se týká oblasti zemědělství, zpráva uvádí, že v posledních letech docházelo k expanzi výroby a služeb, ale úbytku v zemědělském sektoru. Zemědělství bylo hodnoceno jako sice velké, ale neefektivní s nízkou produktivitou. Hovoří se také o tom, že zemědělských podniků sice existuje mnoho, ale využívají jen malou část půdy a používají neefektivní techniku. Zajištění konkurenceschopnosti v oblasti zemědělství mělo být v roce 1998 velkou výzvou. Zemědělství tvořilo asi 14 % HDP a zaměstnávalo 42 % aktivního obyvatelstva. Aktuálně probíhala privatizace zemědělsko-potravinářského sektoru. Turecko se od prosince 1998 zavázalo k tomu, že začne podnikat takové kroky, kterými svou zemědělskou politiku sladí se SZP EU (Avrupa, 1998).

Pokud ještě bude představen report za rok 2015, hodnotící zpráva hovoří také o oblasti zemědělství a rozvoje venkova. Touto oblastí začneme. V roce 2016 bylo uvedeno, že v posledním roce došlo Turecko k velkému pokroku, lépe se sladilo se SZP EU. V následujícím roce 2016 by mělo Turecko zejména odstranit zbývající omezení dovozu živého skotu a hovězího masa, a také přijmout strategii pro zemědělskou statistiku. Byl také realizován první předvstupní program EU pro zemědělství a rozvoj venkova (IPARD I), který vytvořil více než 50 tisíc pracovních míst prostřednictvím téměř 11 tisíců projektů v 15 výzvách k podávání žádostí. Naopak nedošlo k žádnému pokroku v oblasti hygienických pravidel a bezpečnosti potravin. Zemědělství v analyzovaném roce 2015 zaměstnávalo více než 20 % pracovní síly, což byl proti roku 1998 veliký úbytek zemědělců (Avrupa, 2016).

Nyní budou analyzovány nejdůležitější obecné závěry, i závěry týkající se oblasti zemědělství, v nejnovějším reportu vydaném v roce 2021 a týkající se situace za období června 2020 až června 2021. Zpráva hovoří o vážných nedostacích demokratických institucí v Turecku. Během vykazovaného období pokračoval v zemi odklon od demokracie, politický pluralismus byl oslaben, stejně jako dělení moci. Soudnictví není nezávislé, hlášeny byly mnohé případy porušování lidských práv a svobod. V oblasti zemědělství dosáhlo dle EU Turecko vyšší úrovně připravenosti než v několika posledních letech. S ohledem na doporučení z minulého roku ale k rozvoji správným směrem nedošlo. Stále neexistuje strategie tvorby zemědělské statistiky a Turecko, jehož zemědělství není stabilní, se vzdaluje od zásad SZP EU. Turecko omezovalo dovoz zemědělských produktů z EU. Doporučení pro další období zahrnovalo přijmout a začít provádět strategii tvorby zemědělské statistiky a vyvinout a začít provádět strategii pro sladění své politiky zemědělství se SZP EU. Turecko také prozatím nesplnilo své závazky vyplývající

z obchodní dohody EU a Turecka, týkající se otevření kvót pro hovězí maso a živá zvířata. V rámci rozvoje venkova byl jako evropský nástroj předvstupní pomoci realizován program rozvoje venkova (IPARD II), fungoval relativně dobře (Avrupa, 2021).

4.1.3 Problémy v současném plnění kritérií

V práci již bylo uvedeno, že Turecko o svém potencionálním členství v EU vyjednává už od roku 2005, nicméně proces přistoupení formálně započal už roku 1959. Podoba Turecka jako člena EU se ovšem v současnosti zdá mnohem vzdálenější, než v dřívějších letech. Když byla roku 1963 podepsána Ankarská dohoda mezi Tureckem a EHS, její hlavní cíl byl stanoven v článku 2: „podporovat trvalé a vyvážené posilování obchodních a hospodářských vztahů mezi smluvními stranami, a to se zohledněním potřeby zajistit rychlý rozvoj tureckého hospodářství a zlepšit úroveň zaměstnanosti i životních podmínek turecké populace“. Dohoda byla navržena tak, aby poskytla třístupňový proces směřující k vytvoření celní unie, případně později vedoucí k plnému členství v EU (Yiouselli, 2014).

Aktuálně již bylo otevřeno celkem 16 z 35 vyjednávacích kapitol, kde každá kapitola je projednávána samostatně a vyžaduje ratifikaci současných i aspirujících členských států. Z 16 otevřených kapitol byla pouze jedna dokončena a další jedna uzavřena. Mnoho vyjednávaných kapitol bylo vetováno, kdy jednou z častých připomínek ze strany EU byl kyperský konflikt. Přestože se od roku 2016 otevřela řada nových kapitol a vyjednávání technicky stále probíhají, ve skutečnosti je jakékoliv vyjednávání zamrazeno (The Organization for World Peace, 2021).

Už roku 2019 Rada EU oznámila, že Turecko se unii vzdaluje, a proto se přístupová jednání fakticky zastavila. Rada EU také oznámila, že nelze uvažovat o otevírání nebo uzavírání dalších kapitol. V květnu 2021 se Evropský parlament shodl na tom, že Turecko se distancovalo od evropských hodnot a nadále ustupuje i v oblasti právního státu a lidských práv. Evropská komise byla vyzvána parlamentem k pozastavení procesu přistoupení, avšak zároveň zachování spolupráce s Tureckem v otázkách jako je boj proti terorismu a kontrola příchozích syrských uprchlíků. Turecko označilo zprávu za neobjektivní a nepřijatelnou (Cámara, 2021).

EU by podle některých členských států i autorů (Blockmans, Yilmaz, 2017, s. 3; Aydintasbas, 2018) měla stát za svými základními hodnotami a měla by obnovit svůj vztah s Tureckem spíše na jiném strategickém základě partnerství, nikoliv členství, a současně by měla vyvíjet tlak na turecký režim, aby respektoval lidská práva a spolupracoval na budování demokracie. Splnění přístupových kritérií dokonce někteří považují ze strany Turecka za „nemožné“ minimálně několik dalších desetiletí (Blockmans, Yilmaz, 2017, s. 3; European Commission, 2022 (a)). Existuje několik důvodů, proč by bylo preferování jiných druhů spolupráce vhodnější. Je evidentní, že po desetiletích jednání a pokusů se Turecko členství nepřiblížilo. V posledních letech se naopak vydalo zcela opačným směrem. Pokud bude s Tureckem dále jednáno o přistoupení, někteří kritici to považují za pouhé udržování nějakého zdání, za obraz slabé EU. Ukončením jednání by EU dala jasně najevo, že platí přesná politická kritéria pro členství stanovená v Kodani. Jednalo by se také o důležitý precedens, který by ukázal, že předvstupní jednání není cestou k zaručenému členství (Blockmans, Yilmaz, 2017, s. 3-4).

Aktuální zdroje uvádí, že přístupové rozhovory jsou „ve slepé uličce“ a Turecko s EU potřebují jiný způsob a nástroj, jak své vztahy oživit. Politici EU již nyní nemohou vést účinnou diplomacii, potřebují být inovativní, aby znovu získali vliv na turecké demokratické „zpátečnictví“. Dle některých autorů se jako vhodné jeví modernizace asociační dohody s Tureckem z roku 1963. Přestože si Evropané stále více všímají konfrontační zahraniční turecké politiky, Turecko je stále formální kandidátem na přistoupení. Turecko ani po mnoha letech nespĺňuje kodaňská kritéria hovořící o zaručené demokracii, právním státu, lidských právech a dobře fungující tržní ekonomice. Rada EU již roku 2018 dospěla k závěru, že „nepřipadá v úvahu otevření nebo uzavření žádné další kapitoly“. Za vlády prezidenta Erdogana, který je aktuálně ve funkci do roku 2023, kdy se mají konat další prezidentské volby, zcela jistě k přistoupení Turecka nedojde. Kromě nedemokratických principů v zemi je problémem také zhoršování ekonomiky, turecká měna ztrácí hodnotu a zvyšuje se inflace (Cámara, 2021).

Podle dalších zahraničních autorů (Hoffman, Werz) nebyly nalezeny žádné alternativy, a Turecko, přestože v některých oblastech vyvíjí pokrok, v jiných oblastech se nedokáže přiblížit standardům EU. Politické vztahy jsou ve „slepé uličce“. Přestože by turecké členství bylo pro obě strany v mnoha ohledech výhodou, existuje stále příliš oblastí, které je rozdělují. Nadále je však nutno hledat možná řešení a alternativy. Někteří odborníci

se shodují na tom, že v žádném předvídatelném krátkodobém či střednědobém horizontu neexistuje žádná šance na přistoupení Turecka k EU. Proces, který by byl smysluplný a vykazoval přibližování se, již mnoho let neexistuje. Přesto by přistoupení bylo vhodné z mnoha pohledů, i z pohledu zajištění větší bezpečnosti či koordinace migrace. Pravděpodobnost úplného formálního zastavení procesu je nízká, ale přesto nedošlo za tak mnoho let k žádnému efektivnímu vývoji, kterým by se Turecko přiblížilo daným 35 kapitolám. Přistoupení Turecka k EU autoři charakterizují jako nepravděpodobný (Hoffman, Werz, 2020).

Autor této práce se osobně domnívá, že úloha Turecka je i v Evropě natolik důležitá, že by EU měla dále pokračovat v přístupovém procesu, a případně i otevřít další otázky. Turecko i v rámci nedávné invaze Ruska do Ukrajiny ukázalo, že demokratické hodnoty a právo na suverenitu státu mu nejsou cizí. Turecko velmi významně EU přispělo k řešení migrační krize a efektivně bojuje proti terorismu. Turecko je pro EU velmi významným garantem bezpečnosti. V široké společnosti se hovoří o tom, že EU je ekonomicky silný aktér, ale politicky již slabý, což je dáno zejména tím, že mnohé pravomoci si členské země drží a nemají zájem je všechny přenést do Evropské unie. Co se týká bezpečnosti, ta je v EU pravděpodobně na ještě nižší úrovni, než její síla politická. Země jako Turecko, která má velmi silnou armádu, a která by roli garanta bezpečnosti mohla hrát, je proto pro EU velice významná.

4.2 Obecné důsledky vstupu Turecka do EU

Yiouselli (2014) shrnuje, proč je přistoupení Turecka důležité pro EU. Turecko, navzdory snaze reformovat svůj systém, stále členem EU není. Vstup Turecka autorka označuje za náročný pro oba. Turecko je pak označováno i za „problematického“ kandidáta a kandidáta velmi odlišného od ostatních zemí. Evropská komise hovoří o tom, že rozšiřování je jedním z nejmocnějších politických nástrojů EU, který slouží k zajištění strategických zájmů EU v oblasti stability, bezpečnosti i předcházení konfliktů. Rozšiřování je pro EU možností ke zvyšování prosperity, příležitostí k růstu i zajištění důležitých dopravních a energetických tras. Plné členství Turecka v EU by tedy z toho evropského pohledu mělo obrovské množství výhod. EU by byla podstatně silnější a měla by i větší vliv na mezinárodní scéně. Proti většině evropských zemí, které se kdy o členství ucházely, se Turecko odlišuje zejména geografickou polohou, velkým počtem obyvatel, vojenským

potenciálem, ale také kulturními a náboženskými charakteristikami. Turecko má hranice s Arménií, Íránem, Irákem, Sýrií i EU, takže pokud Turecko do EU vstoupí, vznikne tak „most“ mezi Východem a Západem. Plné členství Turecka by mělo velký vliv jak na ekonomiku, tak politiku, i na společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, stejně jako na společnou politiku zemědělskou (Yiouselli, 2014).

Výhody pro EU jsou nesporné a jsou obsáhlé a široké. Na druhou stranu odpůrci tureckého členství zdůrazňují, že současný prezident Turecka není tím, který by pomáhal plnit demokratické hodnoty a požadavky Evropy, ale je diktátorem, který se vydal směrem k autokracii, a ta by pro EU byla spíše zátěží, než přínosem. Někteří odborníci, jak již bylo uvedeno v literární rešerši této práce, dokonce navrhují ukončení samotného přístupového procesu Turecka. Jak ale bylo uvedeno na konci předchozí kapitoly, dle autora této práce by se jednalo o velkou chybu. EU sice musí určitým způsobem splnění kritérií požadovat, ale odmítnout tak významného strategického partnera a garanta bezpečnosti, by nebylo efektivní.

Zahájení přístupových jednání vyvolalo velkou debatu nejen mezi politiky a akademiky, ale i v široké veřejnosti. Někteří totiž očekávali velké ekonomické a geopolitické výhody, jiní se obávali, že přijetí tak odlišné kultury by zničilo povahu evropské integrace. Původním signálem EU bylo, že Evropané mimo jiné chtějí odstranit náboženské překážky v upevňování míru a svobody. Často však byl diskutován právě zemědělský sektor. Zemědělství je v Turecké ekonomice a otázkách přistoupení velmi důležitým aktérem. Turecko je velmi podobné zemím střední a východní Evropy, například Polsku a Rumunsku, v tom, že velká část pracovní síly je zaměstnána v zemědělství. Značný rozdíl ale spočívá v tom, že Turecko má se zemědělským zbožím vůči EU výrazný obchodní přebytek. Turecko je díky svému klimatu jednou z mála zemí specializujících se na produkty, které jsou do EU vyváženy, jako ořechy, zelenina a ovoce. Členství v EU by Turecku mohlo přinést zvětšení velikosti farem, a to výrazně (Belke a kol., 2004, s.).

Vstup Turecka do EU by mohl unii poskytnout široký geopolitický dosah a demokratické Turecko by mohlo hrát významnou roli ve spojení mezi muslimským světem a Západem. Ačkoliv je v turecké ekonomice nadměrná přítomnost státu a byrokracie, podle Světové banky byl hospodářský a sociální rozvoj Turecka od počátku 21. století velmi působivý. Chudobu v Turecku se mezi lety 2002 a 2015 podařilo snížit o více než polovinu. Také podíl obnovitelných zdrojů měl velký potenciál, a z původních 17 % se obnovitelné

zdroje začaly používat v 46 %. Evropa je pro Turky velmi přitažlivá a značně by jim pomohla nejen s ekonomickým rozvojem, avšak velkým rozčarováním pro Turky byl nevyřešený kyperský konflikt, a skutečnost, že EU v dané otázce ztratila svou neutralitu. Závěrem lze shrnout, že Turecko je klíčovým strategickým partnerem v otázkách migrace, bezpečnosti, boje proti terorismu i hospodářství, ale demokratické hodnoty jsou velmi vzdálené (Carnegie Europe, 2022).

Pro Turecko zůstává snaha o vstup do EU jednou z předních strategických priorit. Tuto myšlenku uvedl sám Erdogan na začátku letošního roku 2022, a vyzval velvyslance EU k otevření nových kapitol. Jako kandidátská země je Turecko podle svého prezidenta připraveno posílit spolupráci a dialog s EU a jednat ve společném zájmu s dlouhodobou strategickou perspektivou (Daily News, 2022).

4.3 Klady a zápory vyplývající ze vstupu Turecka do EU v rámci společné zemědělské politiky EU

Obrázek č. 20 potvrzuje, že EU by vstupem Turecka do EU získala rozsáhlé území s velkým množstvím půdy a s velkým podílem zemědělců a farem. Modře je znázorněno území EU, červeně turecká země.

Obrázek 20 – Území, které by EU vstupem Turecka získala

Zdroj: (AA.com, 2013).

Pro EU by vstup Turecka znamenal krok k možnému zajištění potravinové soběstačnosti a vlivem EU by mohlo docházet ke zvětšování farem v Turecku, vracení se mnoha osob k práci v zemědělství a zajištění ekologičtějších postupů v zemědělství.

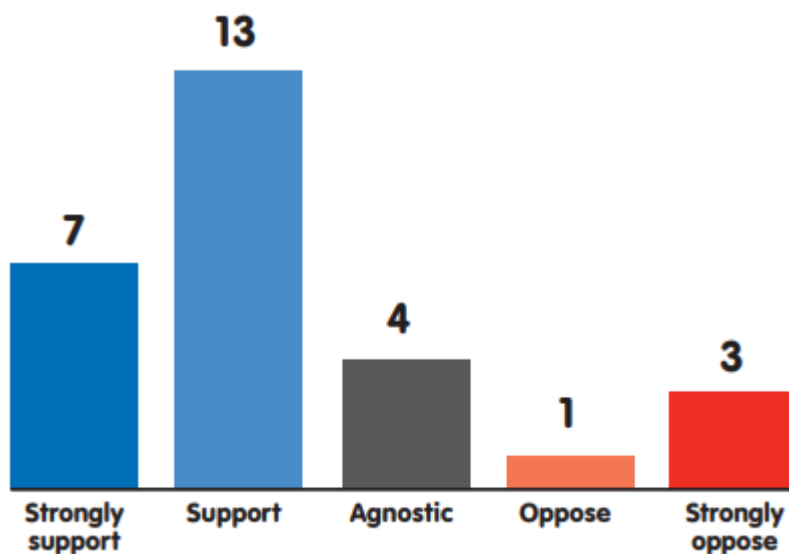
Belke a kol. (2004) tvrdí, že vstup Turecka od EU je výhodnější právě pro EU. Mnoho zastánců od Turecka očekává významné ekonomické a geopolitické výhody. Turecko, které je jakýmsi mostem mezi Západem a Východem, by sice jako EU bylo silnější v mezinárodních otázkách a řešení různých mezinárodních konfliktů, ale v případě EU by se muselo hodně podřizovat, což se vzhledem k jeho odklonu od demokracie nejvíce jako pravděpodobné. Turecko si nechce nechat žádnou cestu diktovat, ale chce být samostatné (Belke a kol., 2004).

Za největší výhody vstupu Turecka do EU lze z pohledu EU považovat zajištění bezpečnosti, silnější mezinárodní postavení, a z pohledu zemědělství významného členu s obrovskou produkcí v potravinářském průmyslu a vhodnou oblast pro možnost investic. Z pohledu Turecka by největší výhody spočívaly v získávání dotací na oblast zemědělství, ale také velký vliv na rozhodování, co se týká procesů SZP EU, získání volného pohybu zboží v rámci obrovského území. Největší nevýhodou z pohledu Turecka je podřízení se názoru EU a určitá ztráta samostatnosti v rozhodovacích procesech. Za největší nevýhodu z pohledu EU je považován turecký propad zemědělství, co se týká jak produkce, tak počtu pracovních míst v zemědělství.

4.4 Zhodnocení Turecka jako kandidáta na vstup do EU

Průzkum Evropské rady pro zahraniční vztahy přinesl názory jednotlivých zemí EU na případné členství Turecka. Jak ukazuje obrázek č. 21, skutečně významnou podporu má Turecko a jeho případné členství od 7 států, a dalších 13 států turecké členství podporuje s výhradami. Naopak naprosto v opozici jsou 3 členské země. S výrokem, že Turecko je strategicky významný partner, který by učinil EU silnější, souhlasí dokonce 22 států. Navzdory velkým problémům a silnému odporu veřejnosti téměř všechny evropské vlády věří tomu, že je nutno nadále budovat s Tureckem partnerství, a že přístupový proces by měl být nějakým způsobem řešen a inovován (Aydintasbas, 2018).

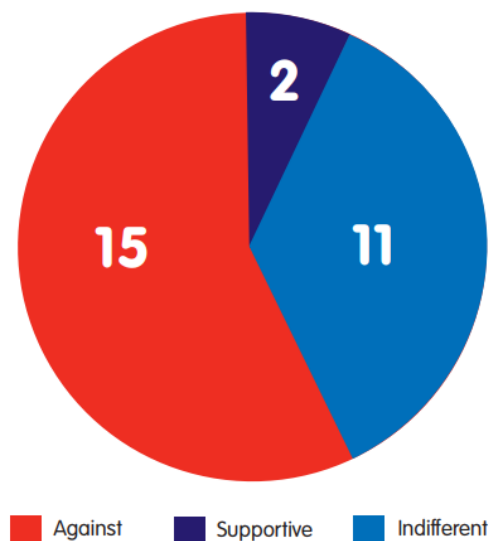
Obrázek 21 – Podpora tureckého členství ostatními státy EU

Zdroj: (Aydintasbas, 2018).

Všechny členské země uznávají, že veřejný obraz Turecka se v posledních letech zhoršil, ale jedná se o důležitého spojence a obchodního partnera, který by měl být držen velmi blízko EU. O zachování možnosti přistoupení, a tedy nerušení otevřených kapitol, se shodlo asi 70 % zástupců členských zemí. Řecko, Kypr a Bulharsko dokonce věří, že Turecko jako člen EU by pro ně znamenalo snížení hrozby, kterou Turecko představuje pro jejich národní bezpečnost. Polsko například, i přes silné protimuslimské nálady ve velké části země, má obavu z příliš silného hráče Spolkové republiky Německo, a proto by přistoupení dalšího silného hráče v podobě Turecka přivítalo. Itálie, Španělsko nebo Francie podporují zejména ekonomické vztahy. Evropská komise a Evropská rada zamítla výzvu Parlamentu pozastavit přístupová jednání. Kandidaturu na členství je podle většiny členských zemí prozatím nutno zachovat. Velmi zajímavý je také následující graf zobrazující státy EU, kde je podpora Turecka mezi širokou veřejností, a kde naopak podpora ze strany obyvatel chybí (Aydintasbas, 2018).

Obrázek 22 – Podpora tureckého členství v převažujícím veřejném mínění členských zemí

Zdroj: (Aydintasbas, 2018).

Graf ukazuje převládající názory v široké veřejnosti členských států. Většina států EU je tedy v rámci veřejného mínění proti vstupu Turecka, jedná se o 15 států, tedy nadpoloviční většina. V podpoře se shodují pouze obyvatelé 2 států, ostatní státy zahrnují veřejnost, která nemá ucelený názor a panují v ní protichůdné názory (Aydintasbas, 2018).

Tabulka č. 1 zcela názorně ukazuje, jaký pohled mají jednotlivé členské země na EU na proces přistoupení Turecka. Ve druhém sloupci je uveden převládající pohled dané země na Turecko, třetí sloupec ukazuje, zda by podle daného členského státu měl proces s Tureckem jako kandidátskou zemí zůstat „zmražený“ nebo zda země podporuje otevření nových kapitol k jednání.

Tabulka 1 – Pohled členských států na vývoj procesu přistoupení Turecka (B-N)

ZEMĚ EU	SPECIFIKA	POHLED NA PROCES PŘISTOUPENÍ
Belgie	Nejednotné veřejné mínění	Zůstat „zmražený“
Bulharsko	Turecko jako klíčový soused	Zůstat „zmražený“
Česká republika	Partner, ale postupné zhoršování vztahů	Otevřít nové kapitoly k jednání
Dánsko	Začali se vzdalovat Turkům	Otevřít nové kapitoly k jednání
Estonsko	Spojenci Turecka	Otevřít nové kapitoly k jednání
Finsko	Podporuje Turecko	Zůstat „zmražený“
Francie	Turecko je strategický partner	Zůstat „zmražený“
Chorvatsko	Přítel Turků	Zůstat „zmražený“
Itálie	Významný bezpečnostní partner	Zůstat „zmražený“
Irsko	Bez ekonomických vazeb	Zůstat „zmražený“
Kypr	Turecko neuznává	Proces zastavit
Litva	Turecko jako garant bezpečnosti	Zůstat „zmražený“
Lotyšsko	Turecko jako garant bezpečnosti	Otevřít nové kapitoly k jednání
Lucembursko	Turecko jako partner pro řešení migrace	Zůstat „zmražený“
Malta	Ekonomické vazby	Zůstat „zmražený“
Maďarsko	Neutrální	Zůstat „zmražený“
Nizozemsko	Ochlazení vztahů	Zůstat „zmražený“

Zdroj: (Vlastní zpracování autora podle (Aydintasbas, 2018)).

Tabulka 2 - Pohled členských států na vývoj procesu přistoupení Turecka (P-Š)

ZEMĚ EU	SPECIFIKA	POHLED NA PROCES PŘISTOUPENÍ
Polsko	Rozporuplné	Otevřít nové kapitoly k jednání
Portugalsko	Poměrně neutrální	Zůstat „zmražený“
Rakousko	Turecko nepatří do Evropy	Zůstat „zmražený“
Rumunsko	Důležitý partner	Otevřít nové kapitoly k jednání
Řecko	Turecko je ekonomický partner, ale i hrozba	Otevřít nové kapitoly k jednání
Slovensko	Strategický partner	Otevřít nové kapitoly k jednání
Slovinsko	Strategický partner	Otevřít nové kapitoly k jednání
Spolková republika Německo	Podporuje plné členství	Zůstat „zmražený“
Španělsko	Strategický partner	Otevřít nové kapitoly k jednání
Švédsko	Ochlazení vztahů	Zůstat „zmražený“

Zdroj: (Vlastní zpracování autora podle (Aydintasbas, 2018)).

Dále uvedený text shrne základní přístup k tureckému členství ze strany jednotlivých zemí EU. **Rakousko** patří k nejhlasitějším kritikům vstupu Turecka do EU. Rakušané obecně vnímají Turecko jako oddělené od Evropy a věří tomu, že není možné Turkey integrovat. V Rakousku docházelo v posledních letech k nárůstu islamofobie. Od puče v roce 2016 protiturecké nálady sílily. Rakousko si myslí, že proces přistoupení by měl prozatím zůstat zmražený, tak jak je. **Belgie** není jednotná. Preferuje ovšem partnerství s Tureckem. Zatímco pravicové strany zdůrazňují významnou roli Turecka v boji proti terorismu, levicové strany upozorňují na nedodržování základních lidských práv v Turecku. Mezi Belgičany ovšem převažují hlasy odpůrců. Belgie si myslí, že proces přistoupení by

měl prozatím zůstat zmražený, tak jak je (Aydintasbas, 2018). Nejednotnost a rozpolcenost Belgičanů ve vztahu k Turkům byla prokázána mnohými průzkumy. V Belgii tvoří Turci podstatnou část menšiny, žije zde asi 130 tisíc Turků (ČT24, 2017).

Bulharsko má s Tureckem relativně dobré vztahy. Podle něj by Turecko v EU pro něj znamenalo menší hrozbu, než bez vstupu do EU. Bulharsko chápe Turky jako klíčového souseda, strategicky důležitého spojence NATO. Je to jeden z jeho pěti nejvýznamnějších obchodních partnerů a hlavní investor. Přesto i zde došlo po puči v roce 2016 ke zhoršení názoru Bulharů na Turecko. Také Bulharsko je toho názoru, že proces přistoupení by měl zatím zůstat zmražený. **Chorvatsko** se považuje za tureckého přítele a tradičně vyjadřuje silnou podporu pro vstup do EU. Spolupráci s Tureckem ovšem podmiňují také tím, že Turecko bude dodržovat základní demokratické hodnoty. Chorvatsko si stejně jako dosud zmíněné země myslí, že přístupový proces by měl zůstat zmražený. **Kypr** je jediným členem EU, který diplomaticky Turecko neuznává. Vláda považuje Turecko za okupanty, za agresivní národ. Kyperská vláda by případně členství Turecka v EU podpořila, ale veřejnost je zásadně proti. **Česká republika** považuje Turecko za partnera, i když v posledních letech došlo ke zhoršení veřejného mínění. Česká republika se domnívá, že EU by měla Turecku otevřít nové kapitoly k jednání. **Dánsko** v posledních letech svou politiku vůči Turecku výrazně změnilo, a to zejména po puči v roce 2016. Obě země se svými hodnotami vzdalují. Dánská vláda by případně členství Turecka podpořila, zejména z důvodu spolupráce v rámci uprchlických krizí. **Estonsko** považuje Turecko za vzdáleného, ale spolehlivého spojence. Oceňuje vliv Turecka v daném regionu. Estonská vláda členství Turecka v EU podporuje, přestože veřejnost je proti. Podle Estonska by měla EU otevřít nové kapitoly k jednání. **Finsko** je zemí, která se Turecka významně zastává. Turecko oficiálně navíc získalo statut kandidátské země v roce 1999, během finského předsednictví v EU. Finští občané jsou skeptičtí, ale vláda obecně Turecko podporuje. Přesto si myslí, že proces by měl prozatím zůstat zmražený tak, jak je. **Francie** považuje Turecko za strategického a nepostradatelného partnera v protiteroristických snahách. Francie se domnívá, že proces přistoupení by měl prozatím zůstat zmražený (Aydintasbas, 2018). Francie dlouhodobě Turecko podporovala, ale v posledních letech se vzájemné vztahy velmi ochladily, a francouzský prezident Macron dokonce uvedl, že Turci již ve Středozeří nejsou partnery. Prozatím by proto Francie ponechala přístupový proces zmražený (iDnes, 2020).

Spolková republika Německo má s Tureckem rozsáhlé a intenzivní vztahy. V posledních letech přesto došlo k ochlazení vztahů. Shoda panuje v tom, že EU by s Tureckem neměla vztahy přerušit, přesto se nejedná o zastávce plného členství. Proces přistoupení by měl být ovšem prozatím zmražen. **Řecko** má na Turecko protichůdné názory. Pro něj je sice důležitým ekonomickým partnerem, ale současně i potencionální hrozbou. Řecká vláda i přes některé neshody podporuje členství Turecka v EU a domnívá se, že by EU měla otevřít nové kapitoly. **Maďarsko** je poměrně neutrální, ale považuje Turecko za ekonomicky i bezpečnostně důležitého partnera. Maďarská vláda obecně členství podporuje, ale podle ní by měl být zatím proces zmražen. **Irsko** nemá s Tureckem ekonomické vazby, a podle něj by měl proces také zůstat zmražený. **Itálie** považuje Turecko za partnera, a udržují jak ekonomické, tak diplomatické vztahy. Itálie se obává, že odmítnutí Turecka by destabilizovalo Středomoří i Balkán a ohrozilo by evropskou ekonomiku. Italská vláda členství podporuje, ale prozatím souhlasí se zmražením přístupových jednání. **Lotyšsko** by v případě splnění kritérií souhlasilo s přistoupením Turecka. Hrozbu totiž Lotyšsko vidí zejména v Rusku, a Turecko je podle něj garantem bezpečnosti regionu. Lotyšsko si myslí, že by EU měla otevřít nové kapitoly. **Litva** stejně jako Lotyšsko vnímá především ruskou hrozbu a Turecko je pro ni podporou bezpečnosti. Litva je horlivým zastáncem programu Východního partnerství, a ponechání otevřeného přístupového procesu s Tureckem považuje za důležitý znak a prostředek, který zemím jako Ukrajině, Gruzii nebo Moldavsku ponechají naději i na jejich členství. Litva podporuje ponechat přístupový proces zmražený (Aydintasbas, 2018).

Obecně pobaltské země na Turecko hledí jako na důležitého garanta bezpečnosti, neboť všechny projevíly obavy zejména z důsledků migrační krize a násilí s tím spojeným (Aktuálně, 2021).

Lucembursko se domnívá, že Turecko je strategicky důležitým partnerem při řešení migračních krizí. Lucembursko si myslí, že proces by měl prozatím zůstat zmražen. **Malta** obecně vnímá Turecko pozitivně, má s ním ekonomické vztahy. Podle ní by měl přístupový proces zůstat zmražený. **Nizozemsko** považuje Turecko za ekonomického partnera i důležitého spojence v rámci NATO. Přesto vnímá jako komplikaci turecký obrat k autoritářství. Nizozemsko není zastáncem plného členství a prozatím by ponechalo přístupový proces zmražený. **Polsko** je rozporuplné, ale jeho stanovisko je, že by EU měla otevřít nové kapitoly s Tureckem. **Portugalsko** má obecně k Turecku neutrální postoj.

Spolupráci s ním ale vidí jako nezbytnou. Podle Portugalska by měl také zůstat proces zmražený. **Rumunsko** považuje Turecko za partnera, i s ohledem na jejich společnou historii a kulturu. Rumunsko podporuje otevření nových kapitol. Podle **Slovenska** je Turecko strategicky důležitým partnerem a podle něj by měla EU otevřít nové kapitoly. **Slovinsko** udržuje s Tureckem strategické partnerství. Podporuje jeho členství, i když u veřejnosti došlo ke zhoršení mínění. Slovinsko se domnívá, že by měly být otevřeny nové kapitoly. **Španělsko** také považuje Turecko za partnera. Podporuje jeho členství a domnívá se, že by měly být otevřeny nové kapitoly. **Švédsko** je historicky jedním z nejbližších evropských partnerů Turecka. I přes zhoršení situace v posledních letech se snaží o udržení dialogu. Proces by podle Švédska měl prozatím zůstat zmražený (Aydintasbas, 2018).

Pro otevření nových kapitol by tedy bylo celkem 9 států, ostatní v naprosté většině souhlasí s ponecháním zmraženého procesu, tak jak je to nyní. Na úplném zastavení procesu přistoupení trvá jediná země EU, a to Kypr, což je vzhledem ke kypersko-tureckému konfliktu pochopitelné. Většina států je tedy pro ponechání zmraženého procesu, což je ovšem na jednu stranu poněkud „alibistické“. Turecko je kandidátskou zemí již velmi dlouho, a situace by se měla určitým způsobem posouvat, ať už jakýmkoliv směrem. Z jednoho pohledu se daná situace může zdát jako zvolená vyčkávací taktika ve smyslu ponechání Turecku naděje, že by mohlo být členem, a využívat výhod současných vztahů Turecka a mnoha evropských zemí, ale se skutečným vstupem již mnoho členů EU nepočítá, což však může mít celou řadu důvodů, mezi nimi i ekonomické. V médiích je široké společnosti velmi často předkládán názor, že Turecko se odkloňuje od demokratických hodnot. Dalším možným důležitým faktem ve vztahu k „nepodpoře“ členství Turecka v Evropské unii, je skutečnost, že mnohé země EU se vstupem nesouhlasí, protože by to pro ně pravděpodobně znamenalo i mnohem nižší čerpání finančních prostředků z EU. Pokud se tedy práce pokusí odpovědět na otázku, zda by byl vstup Turecka vhodný, pak tato odpověď není jednoznačná. Na základě výše uvedeného textu a všech zjištěných skutečností lze dodat, že velmi vhodný se vstup jeví pro zajištění bezpečnosti a boje proti terorismu, stejně jako pro budování ekonomických vztahů. Největší výhody při vstupu Turecka by byly ekonomické i z pohledu zvýšení bezpečnosti. Naopak nevýhodou je, že Turecko nemůže splnit kodaňská kritéria, a to už mnoho let. Největší nevýhodou, která by ovlivnila mnoho dalších oblastí spolupráce, je odklon Turecka od demokracie směrem k autoritářství. Co se týká budoucnosti EU a Turecka, jedná se o dva partnery, kteří se podle odborníků k sobě

nemohou otočit zády. Jedná se o dva důležité hráče, kteří mají společné strategické zájmy i intenzivní ekonomické vztahy.

Je pravděpodobné, že v nejbližších letech nebudou přístupová jednání obnovena. Pravděpodobně nejdůležitějším problémem, který v obnově brání, je řecko-kyperský konflikt, který kdyby se podařilo vyřešit, bylo by Turecku blíž EU. Nejedná se ale o jediný problém. Odklon od demokratických hodnot Turecka v posledních letech je problémem, který snadné řešení určitě nemá (Heinrich-Böll-Stiftung, 2022).

4.5 Náklady SZP na obyvatele a na zemědělskou půdu

Pro účely vlastních propočtů bylo vybráno poslední rozpočtové období (2014-2020), a to proto, že je již ukončené a jsou definované jasně vynaložené náklady. Následující období, které probíhá, vybráno nebylo, neboť existuje řada proměnných a faktorů, které velmi pravděpodobně konečné náklady na SZP ovlivní, jako například válka na Ukrajině nebo další nepředvídatelné vlivy a skutečnosti.

4.5.1 Náklady SZP na obyvatele

Náklady SZP na obyvatele byly vypočítány jako podíl celkových nákladů na SZP a počtu obyvatel EU, viz níže.

EU měla v roce 2019 více než 513,5 milionů obyvatel (Revue pro sociální politiku a výzkum, 2019). Jedná se o počet obyvatel včetně Velké Británie, protože ta z EU vystoupila až v roce 2020 a analyzované období 2014-2020 tedy zahrnovalo přítomnost Velké Británie v EU i její čerpání z rozpočtu SZP. Celkové výdaje na zemědělství na období 2014-2020 dosáhly 408,313 miliard eur (Evropský parlament, 2021). Náklady na jednoho obyvatele EU v posledním ukončeném rozpočtovém období činily zhruba 795,16 eur. V přepočtu na počet obyvatel Turecka (84,34 milionů osob), pokud je výpočet založen na předpokladu, že by došlo k poměrnému navýšení celkového rozpočtu tak, aby náklady na obyvatele zůstaly stejné i v případě přistoupení Turecka, ukazuje výpočet na 67,06 miliard eur. Tedy v případě, že by zůstaly náklady na jednoho obyvatele stejné i v případě přistoupení Turecka, musel by se rozpočet navýšit ze 408 miliard eur na více než 475 miliard eur. To by představovalo navýšení původního rozpočtu o více než 16 %. Uvedené navýšení by bylo pravděpodobně

neprůchodné, neboť se jedná o velký objem finančních prostředků, které EU, navíc po odchodu Velké Británie, nebude mít.

Druhou variantou by tedy bylo přerozdělení rozpočtu i mezi Turecko, s čímž by však velmi pravděpodobně nesouhlasily státy, které čerpají z rozpočtu SZP vysoké částky, jako je Francie, Spolková republika Německo nebo Španělsko. U druhého výpočtu, tedy předpokladu zachování stejného objemu financí v rozpočtu SZP, ale čerpání navíc i Turecka, by se částka rozpočtu 408,313 miliard eur (Evropský parlament, 2021) přepočítala na obyvatele EU tak, že by byli zahrnuti i obyvatelé Turecka. V takovém případě by byl počet obyvatel 597,84 milionů a náklady SZP na obyvatele by byly 683 eur (místo původně vypočtených 795,16 eur). Například Francie s 67,39 miliony obyvatel by v prvním případě (795,16 eur na obyvatele) čerpala 53,6 miliard eur, ve druhém případě (683 eur na obyvatele), jednalo by se o čerpanou částku 46,03 miliard eur. V případě Spolkové republiky Německo s jeho 83,24 miliony obyvatel by se v prvním případě jednalo o částku 66,19 miliard eur, v případě přepočtení i na turecké obyvatele 56,85 miliard eur. V poměrném podílu by se vždy jednalo o snížení o více než 14 %, konkrétně 14,12 %.

Tabulka 3 - Náklady SZP na obyvatele

Rozpočet SZP (2014-2020)	408,313 mld.eur		
Náklady na obyvatele	795,16 eur		
Navýšení rozpočtu při přistoupení Turecka	o 67 miliard eur (navýšení o více než 16 %)		
Přerozdělení stanoveného rozpočtu bez navýšení	Snížení průměrně o více než 14 % na obyvatele	Francie původních 53,6 mld eur na 46,03 mld eur (snížení o 7,57 mld eur, tj. o 14 %)	Spolková republika Německo původních 66,19 mld eur na 56,85 mld eur (snížení o 9,34 mld eur, tj. o 14 %)

Zdroj: (Vlastní zpracování autora).

4.5.2 Náklady SZP na zemědělskou půdu

Náklady SZP na zemědělskou půdu byly vypočteny jako podíl celkových nákladů na SZP a celkové zemědělské plochy EU v hektarech. Zemědělsky využívaná půda tvořila ve sledovaném období v EU celkem 179,163 milionů ha (Evropský parlament, 2021). V souvislosti s náklady na SZP, které byly 408,313 miliard eur, se jedná o průměrné čerpání 2,279 milionů eur na jeden hektar zemědělské půdy.

Turecko má 39 milionů hektarů zemědělské půdy (Evropská komise, 2019). Pokud by tedy měl být rozpočet v případě přistoupení Turecka navýšen podle rozlohy zemědělské půdy, jednalo by se o navýšení o 88,881 miliard eur, tedy ze 408,313 miliard eur na 497,194 miliard eur. Zemědělská půda Turecka tvoří 20 % půdy celé EU.

Pokud by bylo rozhodnuto, že stanovený rozpočet se navyšovat nebude, a bude přerozdělen mezi všechny státy, včetně budoucího člena Turecka, pak by se rozpočet nedělil mezi 179,163 milionů ha, ale mezi 218,163 milionů ha. V takovém případě by částka čerpaná na jeden hektar půdy činila 1,871 milionů eur. Přepočtení na jeden hektar půdy by se snížil o téměř 18 %.

Pokud bude opět porovnávána změna pro Francii a Spolkovou republikou Německo, pak v případě přepočtu by Francie (s 29,020 miliony ha) a Spolkovou republikou Německo (s 16,645 miliony ha), (Evropský parlament, 2021) měly čerpání změněné následovně. Francie by v přepočtu na hektary čerpala 66,14 miliard eur, v případě přepočtení včetně Turecka by se jednalo o 54,3 miliard. Přistoupení Turecka a přepočtení aktuálního rozpočtu SZP dle hektarů zemědělské půdy by pro Francii znamenalo ztrátu 11,8 miliard eur. V případě Spolkové republiky Německo by se jednalo o změnu z původních 37,93 miliard eur na 31,14 miliard eur, celkem tedy ztrátu 6,79 miliard eur. Výsledky výpočtů názorně zobrazuje tabulka č. 4.

Tabulka 4 - Náklady SZP na zemědělskou půdu v ha

Rozpočet SZP (2014-2020)	408,313 miliard eur		
Náklady na 1 hektar půdy	2,279 milionů eur		
Navýšení rozpočtu při přistoupení Turecka	o 88,9 miliard eur (o 21,8 %)		
Přerozdělení stanoveného rozpočtu bez navýšení	Snížení průměrně o 18 % na jeden hektar půdy	Francie původních 66,14 na 54,3 mld eur (snížení o 11,84 mld eur)	Spolková republika Německo původních 37,39 mld eur na 31,14 mld eur (snížení o 6,25 mld eur)

Zdroj: (Vlastní zpracování autora).

Z vlastních výpočtů vyplynulo, že navýšení celkového rozpočtu SZP EU je v případě přistoupení Turecka poměrně nereálné, a to i vzhledem k velkým výdajům, které bude muset EU řešit. V přepočtu na obyvatele by se totiž jednalo o navýšení rozpočtu o více než 16 % a při přepočtu na zemědělskou půdu navýšení o téměř 22 %. Jedná se konkrétně o 67 až 89 miliard eur v rozpočtu navíc. Takové navýšení je nereálné. Pravděpodobnější je tedy možnost, že rozpočet by zůstal stejný (nebo by se navýšil jen nepatrně), což znamená, že dosavadní státy EU by čerpaly méně než dosud. S tím by pravděpodobně vyjádřily nespokojenost zejména státy, které aktuálně nejvíce čerpají z rozpočtu SZP, jako je například Francie a Spolková republika Německo. Jak bylo vypočítáno, Francie by pocítila velmi významnou ztrátu při přepočtu na rozlohu zemědělské půdy. Ztratit by mohla až 12 miliard eur. Spolková republika Německo by pak největší ztrátu zaznamenalo v případě přepočtu na obyvatele. Jednalo by se o ztrátu přes 9 miliard eur. Pro Spolkovou republiku Německo by tedy byl příznivější přepočet na hektary zemědělské půdy. Kromě ekonomických nákladů, které by náklady na přistoupení dalšího státu představovaly, existuje také politický rozměr. Zdaleka se nejedná pouze o tolik zdůrazňovaný turecký odklon od demokratických hodnot ve zprávách EU. Pro státy, které čerpají nejvyšší částky z rozpočtu SZP, bude velmi pravděpodobně neprůchodné přijmout Turecko do EU.

To ostatně nepřímo potvrzuje také tabulka č. 1 a 2 v kapitole 5.3 v této práci na stranách 62 a 63, kde je uvedeno, že Francie i Spolková republika Německo, pro které by přistoupení Turecka znamenalo miliardové ztráty, požadují, aby přístupový proces s Tureckem zůstal zmražený. Oba státy nesouhlasí s otevřením nových kapitol vyjednávání, a to i přesto, že pro mnoho států, i Francii, je Turecko strategickým partnerem.

5 Závěr

Turecko je pro Evropskou unii významným partnerem. Vztahy mezi Tureckem a EU mají dlouhou historii. Dosavadní vývoj vztahů ale nebyl snadný. Turecko se o vstup do EU snaží již dlouhá desetiletí, ale vzhledem k turecké politické nestabilitě, odlišné kultuře i náboženství existují také názory odpůrců, že Turecko by se členem stát nemělo.

Největším tureckým partnerem, kam Turecko vyváží, je Spolková republika Německo. Mezi desítkou největších obchodních partnerů je 5 zemí, které jsou zároveň členy EU. K nejčastěji vyváženému zboží z Turecka patří motorová vozidla a náhradní díly, a dále průmyslové stroje, ocel a železo, elektrické stroje a oblečení. Největším partnerem pro import je Rusko, a dále Spolková republika Německo s Čínou. K nejčastěji dováženému zboží a komoditám patří ropa a nerostná paliva, dále průmyslové stroje, elektrické stroje, ocel a železo, a drahé kameny a kovy. Inflace je v Turecku i přes její pokles stále velmi vysoká, turecká ekonomika je aktuálně v celosvětovém měřítku v hodnocení Indexu ekonomické svobody na rok 2022 na 107. místě mezi Kambodžou a Ománem. Před 80. lety minulého století hrál hlavní roli v zemědělství stát, který zemědělcům poskytoval silnou podporu. Poté vláda přistoupila k liberalizaci dané oblasti. Velké farmy ale začaly nahrazovat místní výrobce a drobné zemědělce, otevření tureckého trhu vedlo k zesílení konkurence ze strany mezinárodních výrobců zemědělských a potravinářských produktů. Zemědělství jako ekonomický sektor patří v Turecku k deseti nejlepším na světě. Polovinu Turecka tvoří zemědělská půda a přibližně pětina populace je zaměstnána v zemědělství. Turecko je již mnoho desetiletí jednou z nejrychleji rostoucích ekonomik, navzdory nedávnému zpomalení a hospodářské krizi. Naopak pro EU je Turecko šestým největším obchodním partnerem a představuje necelá 4 % celkového obchodu s EU. Naopak EU je pro Turecko jeho největším dovozním i vývozním partnerem a je také hlavním zdrojem investic v Turecku.

Aktuální stav přístupových jednání Turecka a EU zahrnuje prozatím 16 z 35 kapitol otevřených k jednání. K otevření první kapitoly došlo v roce 2006, k otevření prozatím poslední kapitoly v roce 2016. Uzavřena byla pouze jediná kapitola, a to č. 25 - Věda a výzkum. Evropská komise v poslední hodnotící zprávě uvedla, že Turecko v oblasti zemědělství dosáhlo vyšší úrovně připravenosti než v několika posledních letech, ovšem prozatím neexistuje strategie tvorby zemědělské statistiky a Turecko, jehož zemědělství není stabilní, se vzdaluje od zásad SZP EU. Turecko také prozatím nesplnilo

své závazky vyplývající z obchodní dohody EU a Turecka, týkající se otevření kvót pro hovězí maso a živá zvířata.

Už v roce 2019 Rada EU oznámila, že Turecko se unii vzdaluje, a proto se přístupová jednání fakticky zastavila. Rada EU také oznámila, že nelze uvažovat o otevírání nebo uzavírání dalších kapitol. V květnu 2021 se Evropský parlament shodl na tom, že Turecko se distancovalo od evropských hodnot a nadále ustupuje i v oblasti právního státu a lidských práv. Evropská komise byla vyzvána parlamentem k pozastavení procesu přistoupení, avšak zároveň zachování spolupráce s Tureckem v otázkách, jako je boj proti terorismu a kontrola příchozích syrských uprchlíků.

Výhody spolupráce EU s Tureckem jsou nesporné a obsáhlé, proto existuje velká snaha dále diskutovat. Vstup Turecka do EU by mohl unii poskytnout široký geopolitický dosah a demokratické Turecko by mohlo hrát významnou roli ve spojení mezi muslimským světem a Západem. Ačkoliv je v turecké ekonomice nadměrná přítomnost státu a byrokracie, podle Světové banky byl hospodářský a sociální rozvoj Turecka od počátku 21. století velmi působivý. Turecko je pro EU také klíčovým strategickým partnerem v otázkách migrace, bezpečnosti, boje proti terorismu i hospodářství, ale demokratické hodnoty jsou velmi vzdálené. Potlačování demokracie je spolu s kypersko-tureckým konfliktem jednou z největších překážek.

Co se týká budoucnosti EU a Turecka, jedná se o dva partnery, kteří se podle odborníků k sobě nemohou otočit zády. Jedná se o dva důležité hráče, kteří mají společné strategické zájmy i intenzivní ekonomické vztahy. Je pravděpodobné, že v nejbližších letech nebudou přístupová jednání obnovena. V současnosti z obecného pohledu Turecko není vhodným kandidátem pro vstup do EU. Jako velmi vhodné se jeví co nejbližší a strategické partnerství, ale plnohodnotné členství není za stávajících podmínek vhodné. Členství v EU tedy v krátkodobém horizontu je zcela nereálné.

Bylo prokázáno, že proces přistoupení Turecka je velmi složitým procesem, na který působí celá řada faktorů. Co se týká dopadu tureckého členství na SZP EU, výhody jsou nesporné. EU by disponovalo mnohem rozsáhlejší půdou i obrovskými možnostmi na cestě k potravinové soběstačnosti. Co se týká konkrétních dopadů, je velmi pravděpodobné, že Turecko by se stalo čtvrtým či pátým největším příjemcem dotací v oblasti SZP. Kromě velkého rozhodovacího vlivu by získalo i množství finančních prostředků. Práce prokázala, že Turecko má velký zájem na vstup do EU. Přestože i v Turecku v posledních letech

docházelo v široké veřejnosti k odklonu od EU, turecký prezident Erdogan nedávno uvedl, že vstup do EU je jednou z tureckých strategických priorit a vyzval vlády EU k obnovení přístupového procesu. Postoj Turecka lze ovšem chápat ve dvou rovinách. První rovina je rétorická, a může být podpořena vystupováním prezidenta Erdogana a jeho slovním vyjádřením podpory se vstupem do EU. Druhá rovina představuje otázku, zda pro vstup Turecko vyvíjí nějaké aktivity. Podle analýzy každoročních zpráv Evropské komise sice dochází k postupným změnám, ale v některých oblastech k žádnému zlepšení nedochází. Zcela konkrétním příkladem žádoucí aktivity ze strany Turecka je realizace předvstupních programů, které pomohly vytvořit desetitisíce pracovních míst, naopak v posledních několika letech stále nebyla odstraněna omezení dovozu živého skotu a hovězího masa, a k žádnému pokroku nedošlo ani v oblasti hygienických pravidel a bezpečnosti potravin. Turecko tedy v oblasti zemědělství dělá pokroky, ale pouze v některých oblastech. Zcela zásadní oblastí, kvůli které i prozatím zůstává přístupový proces zmražený, je oblast lidských práv a demokratických institucí.

Lze konstatovat, že Turecký proces přistoupení je natolik složitý, protože obsahuje řadu proměnných. Nejedná se „pouze“ o splnění ekonomických kritérií nebo zlepšení demokratických hodnot. Výpočty autora práce potvrdily, že v případě přistoupení Turecka v kombinaci s poměrným navýšením rozpočtu SZP na počet obyvatel by musel být tento rozpočet navýšen o 66,7 miliard eur, tedy o 16 %. Výpočty také ukázaly, že při přepočtu na objem zemědělské půdy by bylo navýšení rozpočtu ještě vyšší, a to o necelých 89 miliard eur, tedy o téměř 22 %.

Výpočty potvrdily, že v případě vstoupení Turecka do EU a přepočtu rozpočtu SZP mezi země EU včetně Turecka by pro silné země, jako Francii nebo Spolkovou republiku Německo, znamenaly významné ztráty. Například při přepočtu rozpočtu SZP na obyvatele by se objem finančních prostředků ze SZP, které mohou jednotlivé členské státy čerpat, snížil v průměru o 14 % na jednoho obyvatele EU. Spolková republika Německo by zaznamenala ztrátu přes 9 miliard eur a Francie by zaznamenala ztrátu více než 7 miliard eur. Při přepočtu rozpočtu SZP na zemědělskou půdu (1 ha) by se pak objem čerpaných prostředků z rozpočtu SZP pro jednotlivé členské státy v průměru snížil o 18 % na 1 ha. Francie by mohla ztratit dokonce více než 12 miliard eur a Spolková republika Německo přes 6 miliard eur, a to pouze v rámci SZP. Miliardové ztráty mohou být jedním ze zásadních důvodů váhavého a nejednoznačného postoje k vstupu Turecka do EU.

6 Seznam použitých zdrojů

6.1 Literatura

BALDWIN, Richard E. a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Přeložil Stanislav ŠAROCH. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4568-8.

BLOCKMANS, Steven a Sinem YILMAZ. *Why the EU should terminate accession negotiations with Turkey*. Belgium: CEPS, 2017.

BELKE, Ansgar, Carsten HEFEKER, Wolfgang QUAISSER, Steve WOOD a Sübidey TOGAN. Turkey and the EU: Issues and Challenges. *Intereconomics* [online]. 2004, **39**(6) [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://50years.intereconomics.eu/turkey-and-the-eu-issues-and-challenges.html>

CÁMARA, Manuel. *Turkey and the European Union: a difficult but critical relationship*. [online]. 2021 [cit. 25.2.2022]. Dostupné z: https://www.cidob.org/publicaciones/serie_de_publicacion/notes_internacionals_cidob/256/turkey_and_the_european_union_a_difficult_but_critical_relationship

CIHELKOVÁ, Eva. *Mezinárodní ekonomie II*. V Praze: C.H. Beck, 2008. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-054-6.

CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckova edice ekonomie. ISBN 80-7179-804-5.

FAJMON, Hynek, LOUŽEK, Marek, ed. *Maastrichtská smlouva: patnáct let poté: sborník textů*. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007. Ekonomika, právo, politika. ISBN 978-80-86547-81-7.

FIALA, Petr, Ondřej KRUTÍLEK a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 3., aktualizované, rozšířené a doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018. ISBN 978-80-7325-450-6.

GRINC, Jaroslav. *Právo pro politology*. Praha: Grada, 2010. Politologie (Grada). ISBN 978-80-247-2921-3.

Heinrich-Böll-Stiftung. *Turkey-EU Relations: Past, Present – and Future?*. [online]. 2022 [cit. 18.12.2021]. Dostupné z: <https://eu.boell.org/en/2017/05/02/turkey-eu-relations-past-present-and-future>

- HOFFMAN, Max a Michael WERZ. *The Effects of a Suspension of Turkey's EU Accession Process*. [online]. 2020 [cit. 28.2.2022]. Dostupné z: https://www.stiftung-mercator.de/content/uploads/2020/12/The_effects_of_a_suspension_of_turkey_s_EU_accession_process_study-1.pdf
- Karabiyik, A.Ç. 2021. "Visual Framing of Political Candidates: Case Study of the 2014 Turkish Presidential Election Campaign." *Central European Journal of Politics* 7 (1): 1–29. DOI: 10.24132/cejop_2021_3
- KOVÁŘ, Martin a Václav HORČIČKA. *Dějiny evropské integrace I*. V Praze: Triton, 2005. ISBN 80-7254-731-3.
- KOVÁŘ, Martin a Václav HORČIČKA. *Dějiny evropské integrace II*. V Praze: Triton, 2006. ISBN 80-7254-731-3.
- KOVÁŘ, Petr. *Všeobecný přehled: témata a pojmy*. 2. vyd. Praha: Fragment, 2013. Příjímací zkoušky na vysoké školy (Fragment). ISBN 978-80-253-1839-3.
- KUNEŠOVÁ, Hana. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 3., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-502-2.
- PE'ER, Guy. Action needed for the EU Common Agricultural Policy to address sustainability challenges. *People and Nature* [online]. 2020, 2, 305-316 [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: doi:10.1002/pan3.10080
- PELTRÁM, Antonín. *Evropská integrace a Česká republika*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2849-0.
- SIEGL, Erik. *Islám versus modernizace?: náboženství, sekularismus a rozvoj v Turecku: pohled Turguta Özala*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-14-0.
- SMOLÍK, Josef. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5131-3.
- ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika*. [Praha]: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2020. ISBN 978-80-88330-04-2.

6.2 Internetové zdroje

AA.com. *Turkey expects political will from EU in 2013*. [online]. 2013 [cit. 20.2.2022]. Dostupné z: <https://www.aa.com.tr/en/turkey/turkey-expects-political-will-from-eu-in-2013/291318>

AYDINTASBAS, Asli. European Council on Foreign Relations. *The Discreet charm od Hypocrisy an EU-Turkey power audit*. [online]. 2018 [cit. 28.2.2022]. Dostupné z: <https://www.europeum.org/data/articles/eu-turkey-power-audit.pdf>

Aktuálně. *EU by měla pozastavit jednání o vstupu Turecka, zní z Bruselu. Turci se cítí zrazeni*. [online]. 2017 [cit. 10.2.2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/evropsky-parlament/evropska-unie-by-mela-pozastavit-jednani-o-vstupu-turecka-do/r~2ed1d9fa2be411e794b9002590604f2e/>

Aktuálně. *Pobaltské země mají obavy, aby migrační krize nepřerostla ve vojenský konflikt*. [online]. 2021 [cit. 10.2.2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/pobaltske-zeme-maji-obavy-aby-migracni-krize-nepreerostla-ve/r~f147114642fd11ec8fa20cc47ab5f122/>

Aljazeera. *New Turkey: 2014 Presidential Elections and Future Implications*. [online]. 2014 [cit. 5.2.2021]. Dostupné z: <https://studies.aljazeera.net/en/reports/2014/08/201482791917421354.html>

Avrupa. *Accession Negatiations*. [online]. 2016 [cit. 18.1.2021]. Dostupné z: <https://www.avrupa.info.tr/en/accession-negotiations-720>

Avrupa. *Commission Staff Working Document: Turkey 2016 Report*. [online]. 2017 [cit. 28.2.2022]. Dostupné z: https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-12/20161109_report_turkey.pdf

Avrupa. *Commission Staff Working Document: Turkey 2021 Report*. [online]. 2021 [cit. 2.3.2022]. Dostupné z: https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2021-11/Turkey%20_2021_report_0.PDF

Avrupa. *Current Status*. [online]. 2019 [cit. 28.2.2022]. Dostupné z: <https://www.avrupa.info.tr/en/current-status-742>

Avrupa. *Regular Report from the Commission on Turkey's Progress Towards Accession*. [online]. 1998 [cit. 28.2.2022]. Dostupné z: <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/1998.pdf>

Avrupa. *Regular Reports on Turkey*. [online]. 2022 [cit. 28.2.2022]. Dostupné z: <https://www.avrupa.info.tr/en/regular-reports-turkey-744>

Balkan Insight. *Turkish Farming Faces Devastating Decline*. [online]. 2021 [cit. 22.2.2022]. Dostupné z: <https://balkaninsight.com/2021/03/29/turkish-farming-faces-devastating-decline/>

Britannica. *European Union*. [online]. 2022 [cit. 15.12.2021]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/European-Union>

Business Info. *Turecko*. [online]. 2021 [cit. 10.2.2022]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/turecko-souhrnna-teritorialni-informace/2/>

CAP Reform. *Taking developing country interests into account when designing Green Deal trade policies*. [online]. 2022 [cit. 23.2.2022]. Dostupné z: <http://capreform.eu/taking-developing-country-interests-into-account-when-designing-green-deal-trade-policies/>

CAP Reform. *The dependence of EU farm income on public support*. [online]. 2016 [cit. 19.2.2022]. Dostupné z: <http://capreform.eu/the-dependence-of-eu-farm-income-on-public-support/>

Carnegie Europe. *A New Way Forward for EU-Turkey Relations*. [online]. 2022 [cit. 22.2.2022]. Dostupné z: <https://carnegieeurope.eu/2022/01/26/new-way-forward-for-eu-turkey-relations-pub-86264>

ČT24. *Turečtí krajané odhlasovali. I kampaň v Belgii ukázala jejich rozpolcenost*. [online]. 2017 [cit. 24.2.2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2083479-turecti-krajane-odhlasovali-i-kampan-v-belgii-ukazala-jejich-rozpolcenost>

Daily News. *EU membership remains Turkey's strategic priority: Erdogan*. [online]. 2022 [cit. 24.2.2022]. Dostupné z: <https://www.hurriyetdailynews.com/eu-membership-remains-turkeys-strategic-priority-erdogan-170756>

Eurasian Research Institute. *Agriculture of Turkey: Production, Trade and Policy Reforms*. [online]. 2021 [cit. 14.2.2022]. Dostupné z: <https://www.eurasian-research.org/publication/agriculture-of-turkey-production-trade-and-policy-reforms/>

European Central Bank. *Annual Report*. [online]. 2022 [cit. 28.1.2022]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/index.en.html>

European Commission (b). *Common Agricultural Policy: Key graphs & figures*. [online]. 2021 [cit. 21.2.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-expenditure-graph1_en.pdf

European Commission (c). *The new common agricultural policy: 2023-27*. [online]. 2021 [cit. 22.2.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/new-cap-2023-27_en

European Commission (a). *Turkey*. [online]. 2021 [cit. 15.2.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/turkey-report-2021_en

European Parliament. *EU agriculture statistics: subsidies, jobs, production*. [online]. 2021 [cit. 23.2.2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20211118STO17609/eu-agriculture-statistics-subsidies-jobs-production-infographic>

European Parliament. *EU-Turkey Association Agreement (the „Ankara Agreement“)*. [online]. 2001 [cit. 28.1.2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/delegations/en/d-tr/documents/eu-texts>

Euroskop (a). *Turecko*. [online]. 2018 [cit. 28.1.2022]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9132/sekce/turecko/>

Euroskop (b). *Zemědělství*. [online]. 2018 [cit. 12.2.2022]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/politiky-eu/vnitri-trh/zemedelstvi/>

Evropská Komise. *Celní unie mezi EU a Tureckem*. [online]. 2022 [cit. 29.1.2022]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/cs/content/celni-unie-mezi-eu-tureckem>

Evropská Komise. *Společná zemědělská politika (SZP) a zemědělství v Evropě*. [online]. 2013 [cit. 15.2.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/MEMO_13_631

Evropská Komise. *Status zemí připravujících se na přistoupení*. [online]. 2019 [cit. 19.3.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/international-cooperation/enlargement/agriculture-eu-enlargement/candidates_cs

Evropská Komise. *Stručný přehled společné zemědělské politiky*. [online]. 2020 [cit. 9.2.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_cs

Evropská unie (c). *Cíle a hodnoty*. [online]. 2022 [cit. 10.1.2022]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_cs

Evropská unie (a). *Historie EU*. [online]. 2022 [cit. 16.12.2021]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_cs

Evropská unie (d). *Přistoupení k EU*. [online]. 2022 [cit. 16.1.2021]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/joining-eu_cs

Evropská unie (b). *Zakládající smlouvy*. [online]. 2022 [cit. 18.12.2021]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/founding-agreements_cs

Evropský parlament. *Financování společné zemědělské politiky*. [online]. 2021 [cit. 14.3.2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/106/financovani-spolecne-zemedelske-politiky>

Global Edge. *Turkey: Economy*. [online]. 2021 [cit. 14. 2.2022]. Dostupné z: <https://globaledge.msu.edu/countries/turkey/economy>

Global Edge. *Turkey: Trade Statistics*. [online]. 2020 [cit. 14. 2.2022]. Dostupné z: <https://globaledge.msu.edu/countries/turkey/tradestats>

iDnes. *Erdogan ovlivňoval volby, tvrdí opozice. Byla to kočka, brání se vláda*. [online]. 2014 [cit. 8.2.2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/recep-erdogan-zmanipuloval-volby-v-turecku.A140403_123214_zahranicni_afo

iDnes. *Turecko už ve Středomoří není partner, řekl Macron. EU zváží sankce*. [online]. 2020 [cit. 8.2.2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/stredozemni-more-turecko-ropna-loziska-recko-kypr-francie-macron-eu-sankce.A200911_092242_zahranicni_wass

International Trade Administration. *Turkey - Agriculture*. [online]. 2019 [cit. 15.2.2021]. Dostupné z:

LAHUČKÁ, Karolína. Ústav mezinárodních vztahů Praha. *Erdoganovo Turecko: vojenský převrat, honba na teroristy a demokratický paradox*. [online]. 2021 [cit. 8.2.2021]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/erdoganovo-turecko-vojensky-prevrat-honba-na-teroristy-a-demokraticky-paradox>

Mapa Evropy. *Mapa jihovýchodní Evropy*. [online]. 2022 [cit. 13.2.2022]. Dostupné z: <https://mapaevropy.eu/mapa-jihovýchodni-evropy/>

Maps Turkey. *Turecko mapa*. [online]. 2022 [cit. 13.1.2022]. Dostupné z: <https://cs.maps-turkey.com/mapy-turecko-ve-sv%C4%9Bt%C4%9B/turecko-kontinent-mapu>

NABU. *CAP 2021: „Fit, fair and sustainable“*. [online]. 2021 [cit. 23.2.2022]. Dostupné z: <https://en.nabu.de/topics/land-use/21519.html>

Národní portál pro evropský výzkum. *Lisabonská smlouva*. [online]. 2016 [cit. 3.1.2022]. Dostupné z: <https://www.evropskyvyzkum.cz/cs/o-era/klicove-dokumenty-era/smlouva-o-fungovani-eu>

Nations Encyclopedia. *Turkey - Agriculture*. [online]. 2011 [cit. 15.2.2022]. Dostupné z: <https://www.nationsencyclopedia.com/economies/Asia-and-the-Pacific/Turkey-AGRICULTURE.html>

OECD (b). *Building the Resilience of Turkey's Agricultural Sector to Droughts*. [online]. 2021 [cit. 15.2.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/75430b86-en.pdf?expires=1645001617&id=id&accname=guest&checksum=290435C929DB800F08F150B0823A920B>

OECD. *Evaluation of Agricultural Policy Reforms in Turkey*. [online]. 2010 [cit. 15.2.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/turkey/evaluationofagriculturalpolicyreformsinturkey.htm#publication>

OECD (a). *Turkey Economic Snapshot*. [online]. 2021 [cit. 14.2.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/economy/turkey-economic-snapshot/>

Politics Today. *A Look into Turkey's Agricultural Policies*. [online]. 2019 [cit. 15.2.2022]. Dostupné z: <https://politicstoday.org/a-look-into-turkeys-agricultural-policies/>

Reddit. *Map of the Turkish Presidential Election Results 2014*. [online]. 2014 [cit. 5.2.2022]. Dostupné z:

https://www.reddit.com/r/MapPorn/comments/2d6fim/map_of_the_turkish_presidential_election_results/

Revue pro sociální politiku a výzkum. *Loni se počet obyvatel zvýšil v 18 zemích EU, včetně ČR.* [online]. 2019 [cit. 5.2.2022]. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/2019/07/loni-se-pocet-obyvatel-zvysil-v-18-zemich-eu-vcetne-cr-zejmena-kvuli-migraci-nejvyssi-porodnost-byla-v-irsku-naopak-nejnizsi-v-italii/>

Slow Food. *EU's Common Agricultural Policy: Key Things You Should Know* [online]. 2020 [cit. 23.2.2022]. Dostupné z: <https://www.slowfood.com/eus-common-agricultural-policy-key-things-you-should-know/>

The Business Year. *Growing Up* [online]. 2012 [cit. 18.2.2022]. Dostupné z: <https://www.thebusinessyear.com/turkey-2012/growing-up/review>

The European Files. *The future Common Agricultural Policy: How to combine food security with strong environmental protection and climate change mitigation* [online]. 2020 [cit. 25.2.2022]. Dostupné z: <https://www.europeanfiles.eu/environment/the-future-common-agricultural-policy-how-to-combine-food-security-with-strong-environmental-protection-and-climate-change-mitigation>

The Guardian. *Erdogan emerges victorious in Turkish presidential elections amid low turnout* [online]. 2014 [cit. 8.2.2022]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2014/aug/10/turkey-presidential-election-erdogan>

The Heritage Foundation. *2022 Index of Economic Freedom: Turkey* [online]. 2022 [cit. 8.2.2022]. Dostupné z: <https://www.heritage.org/index/country/turkey>

The Organization for World Peace. *Turkey's Accession To The European Union: An Overview Of The Current Circumstances* [online]. 2021 [cit. 23.2.2022]. Dostupné z: <https://theowp.org/turkeys-accession-to-the-european-union-an-overview-of-the-current-circumstances/>

THIM, Michal *Evropská unie a Turecko: Policy Paper.* [online]. 2007 [cit. 29.1.2022]. Dostupné z: <https://www.amoz.cz/wp-content/uploads/2015/11/amocz-PP-2007-2.pdf>

YIOUSELLI, Jovanna. *Why is the accession of Turkey so important for the European Union?* [online]. 2014 [cit. 18.2.2022]. Dostupné z: <https://www.grin.com/document/282433>

7 Seznam obrázků a tabulek

7.1 Seznam obrázků

Obrázek 1 – Mapa členských států EU	20
Obrázek 2 – Kapitoly otevřené k jednání mezi EU a Tureckem	24
Obrázek 3 – Výsledky prezidentských voleb v Turecku roku 2014	28
Obrázek 4 – Erdogan jako mediálně nejsledovanější kandidát v prezidentských volbách 2014	29
Obrázek 5 – Turecko a jeho sousední státy	33
Obrázek 6 – Poloha Turecka a jihovýchodní Evropy	34
Obrázek 7 – Ekonomické ukazatele Turecka v letech 2018-2022	35
Obrázek 8 – Největší partneři pro turecký export	36
Obrázek 9 - Největší partneři pro import do Turecka	37
Obrázek 10 – Plocha pro pěstování oliv v Turecku v letech 1980-2018	39
Obrázek 11 – Obchodní výměna zboží a služeb EU a Turecka v letech 2018-2020 .	42
Obrázek 12 – Podpora zemědělců ze strany EU v roce 2019	44
Obrázek 13 – Objem financí směřovaných do SZP v letech 1980-2020	45
Obrázek 14 – Podíl prostředků ze SZP na celkových příjmech zemědělců ve státech EU	46
Obrázek 15 – Objem čerpání dotací ze SZP jednotlivými členskými státy	47
Obrázek 16 – Počty zemědělců ve státech EU	48
Obrázek 17 – Rozdělení křesel v Evropském parlamentu	50
Obrázek 18 – Otevřené kapitoly přístupových kritérií	53
Obrázek 19 – Etapy otevírání, zmražení i uzavření kapitol	55
Obrázek 20 – Území, které by EU vstupem Turecka získala	61
Obrázek 21 – Podpora tureckého členství ostatními státy EU	63

Obrázek 22 – Podpora tureckého členství v převažujícím veřejném mínění členských zemí	64
---	----

7.2 Seznam tabulek

Tabulka 1 – Pohled členských států na vývoj procesu přistoupení Turecka (B-N)....	65
Tabulka 2 - Pohled členských států na vývoj procesu přistoupení Turecka (P-Š)	66
Tabulka 3 - Náklady SZP na obyvatele	71
Tabulka 4 - Náklady SZP na zemědělskou půdu v ha	73